

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisilain 5 a luvun muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi poliisilakia, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettua lakia sekä sotilastiedustelulakia.

Esityksessä ehdotetaan, että poliisilaissa selkeytettäisiin niin sanottua palomuurisääntelyä eli siviilitiedustelumenetelmän käytön aikana saadun rikosta koskevan tiedon luovuttamista rikostorjuntaan sekä siihen liittyvää henkilötietojen käsittelyä. Kyseinen sääntely on osoittautunut käytännössä tulkinnanvaraiseksi. Ehdotuksen mukaan suojelupoliisille sallittaisiin tiedustelumenetelmän avulla saadun kansallista turvallisuutta vaarantavia rikoksia eli maanpetosrikoksia, valtiopetosrikoksia ja terrorismirikoksia koskevan rikostiedon luovuttaminen toimivaltaiselle viranomaiselle siihen katsomatta, mikä on kyseisistä rikoksista säädetty ankarin rangaistus. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi uusista rikostiedon luovutustarkoituksista, jotka olisivat kansallisen turvallisuuden suojaaminen ja rikoksen selvittämiseksi ja estämiseksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaaminen. Jos tietoa luovutettaisiin edellä mainituissa tarkoituksissa, kohdistuisi sen käyttöön rajoituksia oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden takaamiseksi ja siviili- sekä sotilastiedustelun suojaamiseksi.

Esityksellä selvennettäisiin, että tiedustelumenetelmän avulla saadun muun tiedon kuin rikosta koskevan tiedon luovuttamiseen ei sovellettaisi palomuurisääntelyä, vaan muita poliisilain tai henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain säännöksiä myös siinä tapauksessa, että luovutuksensaajana olisi rikostorjuntaviranomainen.

Tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti rikostiedon luovuttamisen osalta.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että se mahdollistaisi suojelupoliisin luovuttaa henkilötietoja Pohjois-Atlantin liitolle sekä sellaiselle Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisilain sääntelyä koskien muun tiedon kuin henkilötiedon kansainvälistä luovuttamista tarkistettaisiin vastaavalla tavalla.

Sotilastiedustelusta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti rikostiedon luovuttamisen osalta.

Esitys toteuttaa osaltaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman strategista kokonaisuutta Turvallinen ja kriisinkestävä oikeusvaltio; kansallista turvallisuutta ja yhteiskunnan kriisinkestävyttä vahvistetaan.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta.....	4
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Siviilitiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan (palomuurisääntely) ja poliisin henkilötietolain sääntely	5
2.1.1 Yleistä	5
2.1.2 Palomuurisääntely	6
2.1.3 Henkilötietosääntely	6
2.1.4 Tietojen luovuttaminen rikostorjuntaan käytännössä ja laillisuusvalvojen kannanotot.....	7
2.1.5 Ylimääräinen tieto poliisin (rikostorjuntaviranomaisen) toiminnan suuntaamisessa ja suojelupoliisin tiedonluovutusta koskeva palomuurisääntely.....	9
2.2 Henkilötiedon luovutus Pohjois-Atlantin liitolle.....	10
2.3 Laki sotilastiedustelusta.....	11
2.4 Turvallisuustilanteen muutos	11
3 Tavoitteet.....	12
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset.....	14
4.1 Keskeiset ehdotukset	14
4.2 Pääasialliset vaikutukset	15
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot.....	16
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	16
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	16
6 Lausuntopalaute ja oikeuskanslerin ennakkotarkastus	17
6.1 Lausuntopalaute	17
6.2 Oikeuskanslerin ennakkotarkastus.....	19
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	20
7.1 Poliisilaki	20
7.2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa	29
7.3 Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa	31
7.4 Laki sotilastiedustelusta.....	31
8 Voimaantulo	37
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	38
LAKIEHDOTUKSET	44
1 Laki poliisilain 5 a luvun muuttamisesta	44
2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 50 ja 51 §:n muuttamisesta	47
3 Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	48
4 Laki sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta	49
LIITE	52
RINNAKKAISTEKSTIT	52
1 Laki poliisilain 5 a luvun muuttamisesta	52
2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 50 ja 51 §:n muuttamisesta	60
3 Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain 17 §:n muuttamisesta.....	62

4 Laki sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta	63
--	----

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Poliisilaki ja laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on useita siviilitiedustelulainsäädännön kehittämisestä koskevia kirjauksia. Hallitusohjelman mukaan hallitus uudistaa tiedustelulainsäädännön palomuurisääntelyn siten, että se mahdollistaa poliisin toiminnan suuntaamisen ja riittävän laajasti tiedon luovuttamisen poliisille ja muille viranomaisille, joilla on toimivaltuudet konkreettisesti puuttua suojelupoliisin havaitsemaan kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan.

Siviilitiedustelulainsäädäntö tuli voimaan 1. kesäkuuta 2019 samanaikaisesti sotilastiedustelulain kanssa. Valtioneuvosto antoi 16.12.2021 eduskunnalle tiedustelulainsäädännöstä selonteon (VNS 11/2021 vp), jonka johdosta eduskunta hyväksyi (EK 70/2022 vp – VNS 11/2021 vp) seuraavan hallintovaliokunnan mietinnön (HaVM 35/2022 vp) mukaisen kannanoton: 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee perusteellisen selvityksen tiedustelulainsäädännön palomuurisääntelyn toimivuudesta ja täsmentämistarpeista, ja arvioinnin pohjalta valmistelee tarvittavat kattavat, tarkkarajaiset ja täsmälliset säännösehdotukset sääntelyn selkeyttämiseksi. 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus muutoinkin tarkastelee tiedustelulainsäädännön toimivuutta, vaikutuksia ja mahdollisia muutostarpeita, huolehtii lainsäädännön ajantasaisuudesta muuttuvassa toimintaympäristössä sekä varmistaa tiedustelutoiminnan ja sen valvonnan riittävät resurssit.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu antoi vuotta 2019 koskevassa vuosikertomuksessaan tulkintakannanoton tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivista tietojen käyttötavoista muussa viranomaisessa. Tulkintakannanoton mukaan kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämistä ja paljastamista sekä selvittämistä voidaan pitää tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivina tietojen käyttötapoina. Edellä mainitun kannanoton johdosta eduskunnan oikeusasiamies otti omana aloitteenaan selvitettäväksi palomuuria koskevan sääntelyn tulkintaa koskevan asian ja antoi asiaan päätöksen 23.11.2021 (EOAK/289/2021). Oikeusasiamies katsoi päätöksessään, että tiedusteluvalvontavaltuutetun tulkintakannanottoa ei voida pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä. Oikeusasiamies totesi päätöksessään, että yksityiselämä ja henkilötietojen suoja on turvattu perustuslaissa eikä käyttötarkoituksidonnaisuuteen voida tehdä perusoikeuksia heikentäviä tulkintoja. Tiedustelua koskevien lakien palomuurisäännökset osoittavat, minkälaisin edellytyksin tiedustelumenetelmillä saatuja tietoja pitää, saa tai ei saa luovuttaa rikostorjuntaan. Oikeusturvatakeet tiedustelutiedon johtaessa rikosprosessiin sekä tiedustelumenetelmin saadun tiedon säilyttäminen ja tallettaminen muuhun kuin tiedustelutarkoituksiin ovat kytkeytyt palomuurisääntelyyn.

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa ja Suomen Nato-jäsenyys

Pohjois-Atlantin sopimusta koskeva laki (442/2023) tuli voimaan 5.4.2023 valtioneuvoston asetuksella Pohjois-Atlantin sopimuksesta (644/2023). Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettu laki (616/2019, jäljempänä poliisin henkilötietolaki) mahdollistaa suojelupoliisille henkilötiedon luovuttamisen Pohjois-Atlantin liiton, jäljempänä Nato, jäsenvaltioiden turvallisuus- ja tiedustelupalveluille sekä kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol) ja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle (Europol), mutta ei Naton toimielimille.

1.2 Valmistelu

Sisäministeriö asetti 21.12. 2023 ajalle 21.12.2023–31.7.2026 hankkeen, jonka tehtävänä on toteuttaa hallitusohjelman kirjaukset hanketta koskevin osin. Hankkeessa arvioidaan siviilitiedustelua koskevan poliisilain (872/2011) 5a luvun ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) säännösten muutostarpeet sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019, poliisin henkilötietolaki) 7 luvun, joka koskee suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä, säännösten muutostarpeet suhteessa voimassa olevaan lainsäädäntöön ja nykyisen toimintaympäristön vaatimuksiin ja valmistella arvion pohjalta ehdotukset lainsäädäntömuutoksiksi. Hanke toteutetaan vaiheittain.

Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa arvioitiin poliisilain 5 a luvun 5 §:n ja 44 §:n eli niin sanotun palomuurisääntelyn ja kansainvälisessä yhteistyössä henkilötietojen luovuttamista koskevan poliisin henkilötietolain 7 luvun 51 §:n sääntelyn sekä poliisilain 5 a luvun 57 §:n suojelupoliisin kansainvälistä yhteistyötä koskevan sääntelyn tarkistaminen (tiedonluovutus Natolle). Hankkeessa valmisteltiin ehdotukset tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi hallituksen esityksen muotoon. Lisäksi valmisteltiin tarvittavat muutosehdotukset rikostiedon luovuttamisen osalta lakiin sotilastiedustelusta.

Sisäministeriö pyysi hallituksen esitysluonnoksesta lausunnot 36 organisaatiolta tai taholta. Lausuntopyyntö julkaistiin lausuntopalvelu.fi-sivustolla. Lausuntoaika oli 22.7.–9.9.2024. Lausunto saatiin 25 taholta. Lausunnot ja lausuntoyhteenvedot ovat luettavissa sisäministeriön verkkosivuilla hankenumera SM061:00/2023. [Siviilitiedustelulainsäädännön ja poliisin henkilötietolain 7 luvun tarkistaminen - Sisäministeriö.](#)

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Siviilitiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan (palomuurisääntely) ja poliisin henkilötietolain sääntely

2.1.1 Yleistä

Siviilitiedustelutoimintaa koskevat keskeiset säännökset sisältyvät 1.6.2019 voimaan tulleeseen poliisilain (872/2011) 5 a lukuun ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annettuun lakiin (582/2019).

Siviilitiedustelulainsäädännön voimaan tullessa esitutkintalakia (805/2011) muutettiin niin, että suojelupoliisin asema esitutkintaviranomaisena poistettiin. Tämä tarkoitti suojelupoliisin esitutkintatoimivaltuuksien ja pakkokeinoimivaltuuksien poistamista oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi. Suojelupoliisille jäivät kuitenkin poliisilain 5 luvun mukaiset toimivaltuudet salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön vakavien rikosten estämiseen ja paljastamiseen. Suojelupoliisin tehtävät rikoksen estämisessä ja paljastamisessa katsottiin merkityksellisiksi terrorismin, vakoilun ja muiden vakavien valtion kohdistuvien rikosten torjunnan kannalta. Myös lakia poliisin hallinnosta muutettiin, ja sen 10 §:n 1 momentin mukaan ”suojelupoliisin tehtävänä on sisäministeriön ohjauksen mukaisesti hankkia tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä havaita, estää ja paljastaa sellaisia toimintoja, hankkeita ja rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan toiminnan havaitsemiseksi ja estämiseksi”. Poliisilain 5 a luvun 1 §:n nojalla siviilitiedustelulla tarkoitetaan suojelupoliisin suorittamaa tiedonhankintaa ja tiedon hyödyntämistä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, ylimmän valtiojohtoon päätöksenteon tukemiseksi ja muiden viranomaisten lakisääteisiä kansalliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä varten.

Poliisin henkilötietolaki tuli voimaan samanaikaisesti siviilitiedustelulainsäädännön kanssa 1.6.2019 ja lain 7 luku koskee suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä.

2.1.2 Palomuurisääntely

Poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä säädetään siviilitiedustelussa saadun tiedon luovuttamisesta rikostorjuntaan poliisille ja muille toimivaltaisille viranomaisille. Kysymyksessä on niin sanottu palomuurisäännös, joka koskee minkä tahansa tiedustelumenetelmän käytön aikana saadun rikosta koskevan tiedon luovuttamista rikostorjuntaviranomaisille. Siviilitiedustelun menetelmistä säädetään poliisilain 5 a luvun 2 §:ssä ja tietoliikennetiedustelusta tiedustelumenetelmänä säädetään tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa. Palomuurissa säädetään poikkeuksista tiedon käyttötarkoitussidonnaisuuteen.

Palomuurisääntelyn nojalla suojelupoliisilla on velvollisuus tai oikeus ilmoittaa minkä tahansa tiedustelumenetelmän käytön aikana havaitusta vakavasta rikoksesta keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä säädetyin tavoin tehdyksi oletetun tai hankkeilla olevan rikoksen vakavuusaste huomioon ottaen. Luvun 44 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuista ns. ylitörkeistä rikoksista, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, suojelupoliisi on velvollinen ilmoittamaan joko keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Suojelupoliisilla on harkinnanvaraa ilmoituksen tekemisen suhteen jo tehdystä rikoksesta, kun säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Harkinnanvaraa ilmoituksen tekemiseen on myös vielä estettävissä olevasta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Harkinta ei ole täysin vapaata vaan siinä on otettava huomioon kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta.

Tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain 17 §:ssä viitataan poliisilain 5 a luvun 44 §:än. Poliisilain 5 a luvun 55 §:n 2 momentin mukaan suojelupoliisi voi siviilitiedustelutehtävänsä toteuttamiseksi luovuttaa muille viranomaisille salassapitosäännösten estämättä muita kuin henkilötietoja koskevia tietoja, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Pykälän 4 momentin mukaan tietojen luovuttamisesta rikostorjuntaan säädetään 44 §:ssä.

Poliisilain 5a luvun 55 § koskee muun kuin rikos- ja henkilötiedon luovuttamista riippumatta siitä, miten se on hankittu ja kenelle tietoa luovutetaan.

2.1.3 Henkilötietosääntely

Poliisin henkilötietolain 50 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja tehtäviensä suorittamiseksi muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle. Poliisin henkilötietolain 50 §:n 2 momentin mukaan suojelupoliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin sekä muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle 4 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin. Momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamisessa rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44 §:ä. Kyseinen virke lisättiin momenttiin lain eduskuntakäsittelyn aikana. Eduskunnan hallintovaliokunta katsoi, että selvyyden vuoksi momenttia oli aiheellista täydentää viittauksella poliisilain 5 a luvun 44 §:ään, jolloin on täysin selvää, että palomuurisäännös rajoittaa myös henkilötietojen luovuttamista silloin, kun kyse on tiedustelumenetelmillä saaduista henkilötiedoista (HaVM 39/2018 vp, s. 17–18).

Poliisin henkilötietolain 13 §:ssä säädetään henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen Henkilötietoja voidaan käsitellä muun muassa hengelle,

terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tai poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Viittaus poliisin henkilötietolain 4 lukuun sisältää sen, että suojelupoliisi voi luovuttaa henkilötietoja myös muiden viranomaisten tehtävien suorittamiseksi samalla tavoin kuin muukin poliisi.

Henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018, rikosasioiden tietosuojalaki) perusteella henkilötietoja saadaan käsitellä muuhun kuin niiden keräämistarkoituksen kanssa yhteensopivaan tarkoitukseen vain, jos käsittelystä säädetään laissa (käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen). Rikosasioiden tietosuojalain 2 §:n 1 momentin nojalla, jos muussa laissa on rikosasioiden tietosuojalaista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan rikosasioiden tietosuojalain asemasta.

2.1.4 Tietojen luovuttaminen rikostorjuntaan käytännössä ja laillisuusvalvojien kannanotot

Tiedustelumenetelmillä saadun tiedon luovuttamisessa rikostorjuntaan on kyse poikkeuksesta tiedon käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Luovutettujen tietojen käyttämisessä otetaan huomioon oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Siviilitiedustelumenetelmän käytön aikana saatuja vähäisimpiä rikoksia koskevia tietoja ei saada luovuttaa rikostorjuntaan. Toisaalta suojelupoliisi on velvollinen luovuttamaan vakavimpia rikoksia koskevat tiedot rikostorjuntaan laissa säädetyin rajoituksin. Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvojana tiedusteluvalvontavaltuutettu esitti vuotta 2019 koskevassa vuosikertomuksessaan (K 14/2020 vp) tulkintakannanoton tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivista tietojen käyttötavoista muussa viranomaisessa. Kertomuksen mukaan ”Kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämistä ja paljastamista sekä selvittämistä voidaan pitää tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivina tietojen käyttötapoina. Palomuurisäännökset eivät sen vuoksi rajoita tiedusteluviranomaisen mahdollisuutta käyttää tiedustelutietoja tehtäväpiiriinsä kuuluvien rikosten estämisessä ja paljastamisessa tai mahdollisuutta luovuttaa tiedustelutietoja esitutkintaviranomaiselle tällaisten rikosten selvittämiseksi. Tiedusteluviranomainen saa näin ollen ilmoittaa Keskusrikospoliisille myös sellaisen tietoonsa tulleen, jo tehdyn maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikoksen, josta säädetty ankarin rangaistus on alle kolme vuotta vankeutta. Tällaisia rikoksia ovat tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen, puolueettomuusmääräysten rikkominen, maanpetoksellinen yhteydenpito, laitton sotilaallinen toiminta, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen.”

Tiedusteluvalvontavaltuutetun vuotta 2020 koskevassa vuosikertomuksessa käsitellään myös siviili- ja sotilastiedustelun suhdetta rikostorjuntaan (s. 29–37). Kertomuksen mukaan siviilitiedustelussa sovellettavien palomuurisäännösten tulkintaa vaikeuttaa säännösten moniaineisuus. Säännökset määrittävät sekä oikeutta (”saa ilmoittaa”) että velvollisuutta (”on ilmoitettava”) ilmoittaa rikosepäilystä toimivaltaiselle rikostorjuntaviranomaiselle. Edelleen kertomuksen mukaan palomuurisäännösten muotoilut jättävät tulkinnanvaraiseksi sen, onko niillä tarkoitus säännellä rikosepäilystä oma-aloitteisesti ilmoittamisen ja siihen liittyvän tietojen oma-aloitteisen rikostorjuntaan luovuttamisen lisäksi myös tietojen pyynnöstä tapahtuvaa luovuttamista rikostorjuntaan.

Vuosikertomuksessa todetaan, että rikosten selvittäminen on erotettu siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisten toimivallasta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi. Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuus edellyttää, että rikosasian asianosaisilla on käytössään kaikki sellaiset esitutkintaviranomaisen hankkimat tai saamat tiedot, joilla voi olettaa olevan merkitystä asiassa. Esimerkiksi kansainväliseen tiedusteluyhteistyöhön liittyvät tietojen käytön ja edelleen luovutuksen rajoitukset voisivat olla tässä suhteessa ongelmallisia.

Edellä mainitun tiedusteluvalvontavaltuutetun vuoden 2019 kertomuksessa annetun kannanoton johdosta eduskunnan oikeusasiamies otti omana aloitteenaan selvitettäväksi palomuuria koskevan sääntelyn tulkintaa koskevan asian ja antoi asiaan päätöksen 23.11.2021 (EOAK/289/2021). Oikeusasiamies katsoi päätöksessään, että tiedusteluvalvontavaltuutetun tulkintakannanottoa ei voida pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä. Oikeusasiamies totesi päätöksessään, että yksityiselämä ja henkilötietojen suoja on turvattu perustuslaissa eikä käyttötarkoitussidonnaisuuteen voida tehdä perusoikeuksia heikentäviä tulkintoja. Tiedustelua koskevien lakien palomuurisäännökset osoittavat, minkälaisin edellytyksin tiedustelumenetelmillä saatuja tietoja pitää, saa tai ei saa luovuttaa rikostorjuntaan. Oikeusturvatakeet tiedustelutiedon johtaessa rikosprosessiin sekä tiedustelumenetelmin saadun tiedon säilyttäminen ja tallettaminen muuhun kuin tiedustelutarkoituksiin ovat kytketyt palomuurisääntelyyn.

Eduskunnan oikeusasiamies toteutti suojelupoliisin aloitteesta tarkastuksen, joka liittyi oikeusasiamiehen 23.11.2021 antamaan tiedustelulainsäädännön ns. palomuurisääntelyn soveltamista koskevaan päätökseen. Oikeusasiamies antoi tarkastuksesta tarkastuspöytäkirjan 29.12.2023 (EOAK/592/2022). Tarkastus kohdistui yhteensä 13 erilliseen asiakirjaan, joilla tiedustelutietoa oli luovutettu paikallispoliisille tai keskusrikospoliisille. Tarkastuspöytäkirjasta tulee esille, että siltä osin kuin tietoja oli luovutettu rikostorjuntaan, se oli tapahtunut poliisilain 5 a luvun 44 §:n 2 ja 4 momenttien sallimissa rajoissa. Siltä osin kuin suojelupoliisi oli luovuttanut tietoja poliisin toiminnan suuntaamiseen, tiedonluovutusten lähteenä oli ollut tiedonkäyttöä koskeva rajoitus. Rajoituslauseen mukaan ” Suojelupoliisi saattaa tiedot (poliisiyksikkö):lle toimenpiteitä varten. Tätä asiakirjaa on käsiteltävä salassa pidettävänä asiakirjana viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24.1 §:n 9 kohdan mukaisesti, eivätkä tiedot ole asianosaisjulkista viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11.2 §:n 1 kohdan perusteella. Suojelupoliisi luovuttaa tiedot kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Tämän tiedoksiannon yhteydessä luovutettuja kohdehenkilöä koskevia tietoja voidaan käyttää ainoastaan sellaisen poliisitoiminnan suuntaamiseksi, joka liittyy kansallisen turvallisuuden suojaamiseen. Tämän tiedusteluraportin tietoja ei saa käyttää esitutkinnassa näyttönä eikä myöskään salaisten pakkokeinojen perusteena. Tiedoksiannon yhteydessä luovutettavat tiedot ovat jaettavissa esitutkintaviranomaisten käyttöön edellä mainitussa käyttötarkoituksessa ja tiedot ovat syötettävissä asian käsittelyyn soveltuvaan henkilörekisteriin, mikäli syöttöedellytykset täyttyvät ja Suojelupoliisin asettamat rajoitukset tiedonkäsittelyn ja asianosaisjulkisuuden osalta pystytään takaamaan.”

Oikeusasiamiehen tarkastuspöytäkirjan mukaan on kuitenkin epäselvää, voiko viranomainen asettaa toiselle kansalliselle viranomaiselle luovuttamilleen tiedoille oikeudellisesti sitovan ja velvoittavan käyttöoikeusrajoituksen. Samoin on epäselvää, miten tällaisen rajoituksen mahdolliseen rikkomiseen voitaisiin oikeudellisesti puuttua. Tarkastuspöytäkirjassa tuodaan esiin, että poliisitoiminnan suuntaaminen on sinänsä mainittu esimerkiksi poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 momentissa ja poliisin henkilötietolain 13 §:ssä, mutta käsitteen merkityssisällöstä ei ole säädetty. Edelleen esille tuodaan, että tiedustelumenetelmillä saadun tiedon luovuttamisesta poliisin toiminnan suuntaamiseksi ei ole säädetty laissa. Poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 ja 5 momenttien mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Poliisilain 5a luvun 44 §:n palomuurisäännöksessä ei säädetä tiedon luovutuksesta poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Tarkastuspöytäkirjassa tuodaan esiin myös poliisin henkilötietolain 50 §:n 2 momentti, jonka mukaan tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamisessa rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44 §:ää. Poliisin henkilötietolain 13 §:n 1 momentissa säädetään henkilötietojen käsittelystä muuhun kuin niiden alkuperäiseen käsittelytarkoitukseen. Tarkastuspöytäkirjassa tuodaan esiin hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 39/2018 vp, jossa

katsoitiin, että ”selvyyden vuoksi 50 §:n 2 momenttia on aiheellista täydentää viittauksella poliisilain 5 a luvun 44 §:ään, jolloin on täysin selvää, että palomuurisäännös rajoittaa myös henkilötietojen luovuttamista silloin, kun kyse on tiedustelumenetelmällä saaduista henkilötiedoista.” Oikeusasiamies katsoo, että tiedustelumenetelmällä saatua tietoa ei voida luovuttaa poliisitoiminnan suuntaamiseksi poliisin henkilötietolain 13 §:n 1 mom. 8 kohdan ja 50 §:n 2 momentin nojalla.

Edelleen tarkastuspöytäkirjassa tuodaan esiin, että tietojen luovutus yleisesti poliisitoiminnan suuntaamiseksi sivuuttaisi rikoksen (tai muun uhan) vakavuusasteen, ja että tiedustelumenetelmällä saadun tiedon luovuttaminen poliisitoiminnan suuntaamiseksi jää tuomioistuinkontrollin ulkopuolelle, vaikka tietoa käytettäisiin näyttönä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotto merkitsee, että tiedustelumenetelmän avulla saatujen rikokseen liittymättömienkin henkilötietojen luovuttamiseen rikostorjuntaviranomaisille sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44 §:n palomuurisääntelyä. Kun kyseisen pykälän sääntelyssä tiedon luovutusedellytykset kuitenkin on sidottu rikoksien rangaistusasteikkoon, ei se tosiasiassa mahdollista sellaisten henkilötietojen luovuttamista, joilla ei ole liittymää rikokseen. Kyse voi olla esimerkiksi havaintotiedosta koskien sellaiseen kansallista turvallisuutta vaarantavaan kriminalisoimattomaan toimintaan liittyviä henkilöitä, joka olisi välttämätöntä ja perusteltua saattaa toimivaltaisen viranomaisten tietoon tilannekuvaa täydentämään. Kyse voi olla myös esimerkiksi poliisin työturvallisuuden kannalta olennaisesta henkilön vaarallisuutta koskevasta tiedosta.

Poliisilain palomuurisäännökset rajoittavat suojelupoliisin mahdollisuutta käyttää tiedustelutietoja tehtäväpiiriinsä kuuluvien rikosten estämisessä ja paljastamisessa tai mahdollisuutta luovuttaa tiedustelutietoja esitutkintaviranomaiselle tällaisten rikosten selvittämiseksi. Tästä johtuen muun muassa maanpetosrikoksia koskevan rikoslain 12 luvussa säädetty turvallisuussalaisuuden paljastaminen, puolueettomuusmääräysten rikkominen tai maanpetoksellinen yhteydenpito eivät kuulu suojelupoliisin ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Suojelupoliisi saa joissakin tapauksissa kuitenkin ilmoittaa turvallisuussalaisuuden paljastamisesta tai maanpetoksellisesta yhteydenpidosta poliisilain 5 a luvun 44 §:n 1 ja 2 momentin nojalla.

2.1.5 Ylimääräinen tieto poliisin (rikostorjuntaviranomaisen) toiminnan suuntaamisessa ja suojelupoliisin tiedonluovutusta koskeva palomuurisääntely

Esitutkintalain (805/2011) mukaa esitutkinnan toimittaa muu poliisi kuin suojelupoliisi. Suojelupoliisilla ei ole rikoksen selvittämistehtävää. Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset. Niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

Poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja sääntelevän 5 luvun 53 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä tai paljastamista varten lupa tai päätös on annettu. Mainitun luvun 54 §:n 1 momentin nojalla ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä poliisilain 5 luvun mukaista tiedonhankintakeinoja, jolla tieto on saatu. Poliisilain 5 luvun 54 §:n 2 momentin nojalla ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta tai kyse on jostakin 2 momentissa mainitusta rikoksesta. Näitä rikoksia ovat lahjuksen antaminen, järjestäytyneen rikollisryhmän

toimintaan osallistuminen, pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen tai heitteillepano, törkeä kotirauhan rikkominen, vapaudenriisto, lapsikaappaus, laiton uhkaus tai pakottaminen, lahjominen elinkeinotoiminnassa tai lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa, kiristys, yleisvaarallisen rikoksen valmistelu, lahjuksen ottaminen, virkasalaisuuden rikkominen, virka-aseman väärinkäyttäminen tai Euroopan unionin varojen väärinkäyttö, tai huumausainerikos.

Poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Poliisilaiksi ja eräiksi muiksi laeiksi annetun hallituksen esityksen HE 224 /2010 vp mukaan ylimääräisen tiedon käytöllä poliisin toiminnan suuntaamiseksi tarkoitettaisiin tiedon välillistä hyödyntämistä niin, että tietoa ei käytetä näyttönä tai tiedonhankintakeinon käytön perusteena. Ylimääräisen tiedon hyödyntäminen poliisin toiminnan suuntaamiseksi voi liittyä esimerkiksi rikoksen estämiseen, paljastamiseen, analyysitoimintaan, esitutkinnan aloittamiskynnyksen selvittämiseen tai esitutkinnan suuntaamiseen.

Poliisilain 5 luvun 54 §:n mukaan pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen estämiseen tai 54 §:n 4 momentissa mainittuun tarkoitukseen säädetään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä. Pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu. Pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 4 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Palomuurisääntelyssä on kyse poikkeuksesta tiedustelumenetelmillä saadun tiedon käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Sääntelyssä on otettu huomioon tiedustelun rikostorjunnasta poikkeava käyttötarkoitus sekä toisaalta vakavien rikosten selvittämiseen (esitutkintaan) ja etenkin sellaisten rikosten estämiseen liittyvä huomattava yhteiskunnallinen intressi.

Suojelupoliisin soveltaessa palomuurisääntelyä tietojen luovuttaminen rikoksen selvittämiseksi on rajattu rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään 3 vuotta vankeutta. Muuta poliisia koskevan ylimääräisen tiedon käyttöä koskevassa sääntelyssä tiedon luovuttaminen on väljempää. Palomuurisääntelyssä tietojen luovuttaminen rikoksen estämiseksi on poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä rajattu rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, kun taas ylimääräisen tiedon käyttöä koskevassa sääntelyssä tiedon luovutuksella ei ole rajoitusta.

Rikostorjuntaviranomaisen ylimääräisen tiedon käyttämisestä toiminnan suuntaamisessa säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:n ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä. Toiminnan suuntaamisen käsite ja sen soveltamiskäytäntö on vakiintunutta. Ylimääräistä tietoa saa käyttää toiminnan suuntaamiseen riippumatta rikosten vakavuudesta (rangaistusrajoista).

Palomuurisääntely rajoittaa suojelupoliisissa kaikilla muillakin kuin vain viestinnän luottamuksellisuuden suojaan puuttuvilla tiedustelumenetelmillä saatujen tietojen luovuttamista. Muun poliisin kohdalla myös muilla menetelmillä, kuten suunnitelmallisella tarkkailulla ja teknisellä katselulla, saatujen tietojen käyttö esimerkiksi rikoksen selvittämiseksi on mahdollista.

2.2 Henkilötiedon luovutus Pohjois-Atlantin liitolle

Poliisin henkilötietolain 51 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja

yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol) ja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle (Europol), jos luovuttaminen on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi. Suomen tultua Naton tarkkailijajäseneksi kesällä 2022, suojelupoliisi on osallistunut Naton siviilitiedustelukomitean toimintaan. Suomen Nato-jäsenyys liitti Suomen sotilas- ja siviilitiedustelun osaksi liittokunnan tiedusteluyhteisöä. Kansallisessa tiedustelutoiminnassa korostuu kahdenvälinen ja monenkeskinen yhteistyö. Momenttiin tulisi Suomen Nato-jäsenyyden toteututtua lisätä suojelupoliisin henkilötiedon luovutuksen mahdollistamiseksi luovutuksensaajaksi Pohjois-Atlantin liitto.

2.3 Laki sotilastiedustelusta

Vastaavasti kuin siviilitiedustelutoiminnan osalta on todettu, sotilastiedustelusta annettu laki (590/2019) tuli voimaan 1.6.2019.

Toisin kuin poliisilain 5 a luvun 44 §, sotilastiedustelun osalta niin kutsutusta palomuurista, eli rikosta koskevan tiedon luovuttamisesta säädetään lain 79–81 §:ssä. Sisällöllisesti pykälät vastaavat poliisilain 5 a luvun 44 §:ää. Säännöksissä säädetään sotilastiedusteluviranomaisen velvollisuudesta tai oikeudesta ilmoittaa minkä tahansa tiedustelumenetelmän käytön aikana havaitusta vakavasta rikoksesta keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle säännöksissä säädetyin tavoin tehdyksi oletetun tai hankkeilla olevan rikoksen vakavuusaste huomioiden.

Sotilastiedustelun tiedustelumenetelmillä saadun tiedon luovuttamisessa rikostorjuntaan on kyse poikkeuksesta tiedon käyttötarkoitussidonnaisuudesta. Tiedustelumenetelmän käytön aikana saatuja vähäisimpiä rikoksia koskevia tietoja ei saada luovuttaa rikostorjuntaan. Toisaalta sotilastiedusteluviranomainen on velvollinen luovuttamaan vakavimpia rikoksia koskevat tiedot rikostorjuntaan laissa säädetyin rajoituksin.

Aiemmin tässä esityksessä kuvatut eduskunnan oikeusasiamiehen ja tiedusteluvalvontavaltuutetun kannanotot koskevat myös sotilastiedusteluviranomaista vastaavasti kuin Suojelupoliisia.

2.4 Turvallisuustilanteen muutos

Turvallisuusympäristön muutosta käsittelevän valtioneuvoston ajankohtaiselonteon (VNS 1/2022 vp) mukaan Suomen ja Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä on tapahtunut perustavanlaatuinen muutos Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Sodat aiheuttavat myös sisäisen turvallisuuden uhkia.

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 3/2024 vp) mukaan Suomi huolehtii kansallisen tiedustelun kehittämisestä vastaamaan lisääntyneisiin vaatimuksiin ja turvallisuusympäristön muutoksiin. Suomella on valmius tunnistaa, ennaltaehkäistä ja torjua vakoilua, hybridi-vaikuttamista, terrorismia ja sotilaallista uhkaa niin fyysisessä kuin kybermaailmassa. Jo vakiintuneen kansainvälisen tiedusteluyhteistyön lisäksi Suomi osallistuu aktiivisesti Naton tiedusteluyhteistyöhön.

Kansallisen riskiarvion 2023 (sisäministeriön julkaisu 2023:4) mukaan rikollisuuden arvioidaan monimuotoistuvan ja kehittyvän. Rikollisuuskehityksessä korostuu väkivallan, ampuma-aseiden sekä huumausaineiden lisääntyminen sekä kokonaan tai osin tietoverkossa toteutetun ja rajat ylittävän rikollisuuden kasvaminen, koveneminen ja monimuotoistuminen. Yhä nuorempia henkilöitä on myös osallisina vakavassa väkivaltarikollisuudessa ja huumerikollisuudessa. Lisäksi järjestäytyneen rikollisuuden arvioidaan kasvavan,

kansainvälistyvän ja kovenevan lähivuosina, seuraten muiden Euroopan unionin maiden yleistä kehitystrendiä.

Suojelupoliisin vuosikirja 2023 kuvaa Suomen turvallisuus- ja toimintaympäristöä ja siinä tarkastellaan Venäjän ja Kiinan suhdetta, Venäjän vaikuttamista ja terrorismia. Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja suurvaltakamppailun kiristyminen heijastavat globaalien valta-asetelmien murroskautta. Avoimen yhteistyön sijaan valtioiden välisissä suhteissa korostuu nyt vastakkainasettelu ja aggressiiviset toimet, vakoilu ja vihamielinen vaikuttaminen. Kansallisen turvallisuuden katsauksessa 2023 tarkastellaan suojelupoliisin toimialaan kuuluvia ilmiöitä ja arvioidaan niiden kehitystä. Suomeen ja suomalaisiin kohdistuvaa tiedustelua tekevät erityisesti Venäjä ja Kiina. Kansallisen turvallisuuden uhat ovat jatkuvassa muutoksessa muun muassa yhteiskunnan digitalisaation ja teknologisen kehityksen myötä. Vuoden 2025 Kansallisen turvallisuuden katsauksessa todetaan, että Venäjä ja Kiina muodostavat merkittävimmän tiedustelullisen uhan Suomelle ja Kiinan tiedustelullinen kiinnostus Suomea kohtaan on pitkäaikaista ja jatkuvaa. Suomi kiinnostaa tiedustelullisesti myös joitain kolmansia maita, kuten Irania.

Poliisin tiedustelu ja tietoperusteinen johtaminen kytkeytyvät oikea-aikaiseen tilannetietoon (havainnot) ja tuon tiedon analyysiin. Näin on läpileikkaavasti poliisin toimialalla yleisesti ja erityisesti hybridiuhkien ja terrorismin torjunnassa. Keskeistä on saada ennakkoarvioitus turvallisuusympäristöömme kohdentuvasta uhasta ja sen jälkeen kyvykkyydestä havaita poikkeavuudet, sekä muodostaa siitä nopeasti oikea analyysi toiminnan suunnittelua ja suuntaamista varten.

3 Tavoitteet

Vuonna 2019 voimaan tulleen siviilitiedustelua koskevan poliisilain 5 a luvun ja sotilastiedustelusta annetun lain säätämisen jälkeen Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut merkittävästi ja pysyvästi. Niin kutsutut hybridiuhat eli vieraan valtion epäasiallinen vaikuttaminen ja sen uhka ovat kasvaneet. Nämä uhat haastavat kansallista turvallisuutta ja maanpuolustusta. Suomen NATO-jäsenyyden myötä uhkaympäristön muutos on edelleen voimistunut. Vastuut ja tarvittavat toimet eivät ole yhden ministeriön tai viranomaisen hallittavissa. Kansainvälisen ja kotimaisen yhteistyön merkitys ja tiedonvaihto korostuvat entisestään. Uudet turvallisuusuhat ovat samalla asymmetrisiä, eikä jakoa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välillä ole perinteisessä mielessä enää tehtävissä. Ulkoisen turvallisuuden uhat ilmenevät nykyisin liukuvasti ja tarkoituksellisen epäselvällä tavalla monesti jo sisäisen turvallisuuden puolella, muun muassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöinä, sekä muina normaaliolojen häiriötilanteina tai informaatiovaikuttamisena, kehittyen vasta siitä mahdollisen laajemman uhan suuntaan.

Lähtökohtaisesti tiedusteluviranomainen käyttää toimivaltuuksiaan hankkimalla tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, valtiojohdon päätöksenteon tukemiseksi ja muiden viranomaisten lakisääteisiä kansalliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä varten eikä sillä aina ole sellaisia omia toimivaltuuksia, joita kansallisen turvallisuuden uhkiin reagoiminen edellyttäisi. Siksi kansallisen turvallisuuden, yhteiskunnan kokonaisedun kannalta ja vakavimpien uhkien ja niihin mahdollisesti liittyvien rikosten ennalta estämisen kannalta on välttämätöntä, että toimivaltainen viranomainen voi saada mahdollisimman laajasti tietoa niistä uhista, joita vastaan se voi antaa suojaa. Rikollisiin tekoihin toiminnallisen vasteen antaa ja rikokset tutkii pääosin poliisi ja jossakin tapauksissa muu rikostorjuntaviranomainen. Vaikka kansallisen turvallisuuden uhkiin liittyy pääsääntöisesti ulko- ja turvallisuuspoliittinen elementti, niitä voidaan usein käsitellä myös rikoksina erityisesti uhkien realisoituessa.

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle tietojen luovutus kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi riittävän laajasti sekä selkeyttää tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikosta koskevan tiedon luovutusta poliisille.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää poliisilain palomuurisäännöksiä myös niin, että sääntely ei rajoittaisi suojelupoliisin tai sotilastiedusteluviranomaisen mahdollisuutta luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa Keskusrikospoliisille ja muulle toimivaltaiselle viranomaiselle tehdystä tai vielä estettävistä olevasta maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikoksesta. Tämä koskisi myös rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus olisi alle kolme vuotta vankeutta. Tällaisia rikoksia ovat tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen, puolueettomuusmääräysten rikkominen, maanpetoksellinen yhteydenpito, laitton sotilaallinen toiminta, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen.

Esityksen keskeinen tavoite on edelleen mahdollistaa suojelupoliisille rikoksesta ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi luovutuksensaajan toiminnan suuntaamiseksi, kun kyse olisi ehdotetun lain 44 §:n 3–5 momentissa tarkoitetuista rikoksista tai kyse olisi yllä mainitusta maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikoksesta.

Esityksen tavoitteena on myös mahdollistaa suojelupoliisille ja sotilastiedusteluviranomaiselle rikokseen liittymättömien tietojen, mukaan lukien henkilötietojen luovuttaminen, tilanteissa, joilla ei ole liittymää rikokseen tai rikosta ei ole tapahtunut. Tieto voi olla tärkeää havaintotietoa esimerkiksi ilmiöstä, jota koskeva tieto olisi hyvä saattaa poliisin tai muun viranomaisen tietoon tilannekuvaa täydentämään. Poliisi tai muu viranomainen voisi käyttää tietoa tilannekuvansa muodostamisessa tai toimintansa suuntaamisessa. Tällöin kyse ei olisi rikostiedosta. Rikostorjunnan osalta kyse voi kuitenkin olla merkittävästä tiedosta tilannekuvaan.

Tavoitteena on myös, että suojelupoliisille mahdollistettaisiin henkilötiedon luovuttaminen puolustusliitto Natolle säätämällä tiedon luovutuksessa tälle kansainväliselle järjestölle. Pohjois-Atlantin liitto on Yhdysvaltojen, Kanadan ja eurooppalaisten valtion muodostama kansainvälinen järjestö, jonka jäsenvaltio Suomi on ollut 4.4.2023 alkaen. Järjestön keskeinen tehtävä on taata jäsenvaltioidensa turvallisuus poliittisin ja sotilaallisin keinoin. Tiedonluovutuksen mahdollistaminen edistäisi siviilitiedusteluun liittyvää yhteistyötä Naton puitteissa. Selvytyden vuoksi säädettäisiin mahdollisuudesta luovuttaa henkilötietoja myös Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.”

Esityksen tavoitteena on myös täsmentää poliisilain 5 a luvun 57 §:n kansainvälistä yhteistyötä koskevaa tietojen luovutussääntelyä siten, että se vastaisi sisällöllisesti poliisin henkilötietolain 51 §:n sääntelyä. Suojelupoliisilla on tarve luovuttaa salassa pidettäviä muitakin kuin henkilötietoja ulkomaisille tahoille vastaavalla tavalla kuin se voi voimassa olevan poliisin henkilötietolain nojalla luovuttaa henkilötietoja. Poliisilain ja poliisin henkilötietolain kansainvälisessä yhteistyössä tehtävien tietojen luovutusta koskevien sääntelyiden tulisi siten vastata toisiaan. Muilla kuin henkilötiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi tilannekuva- tai ilmiötietoja ja analyysseja.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Poliisilain 5 a luvun 44 §:n otsikko muutettaisiin ja pykälän 1 ja 2 momenttia täsmennettäisiin sen selventämiseksi, että sääntelyä sovelletaan pelkästään tiedustelumenetelmän käytön avulla eikä tiedustelumenetelmän käytön aikana saadun tiedon ilmoittamiseen ja luovuttamiseen.

Poliisilain 5 a luvun 44 §:ään lisättäisiin uusi 5 momentti. Momentissa 5 ehdotetaan, että suojelupoliisi saisi aina ilmoittaa rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyistä maanpetosrikoksista, valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista ja luovuttaa sitä koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle.

Lisäksi ehdotetaan uusi poliisilain 44 a §, jonka mukaan suojelupoliisi saisi ilmoittaa tietyistä rikoksista ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Tarkoituksena on erityisesti lisätä tiedonantomahdollisuuksia tiedusteluviranomaiselta niille toimivaltaisille viranomaisille, jotka vastaavat uhkien realisoituessa niihin annettavasta toiminnallisesta vasteesta niin operatiivisen kenttätöiminnan, rikostutkinnan kuin uhkien ennalta estämisen osalta. Ehdotetulla säännöksellä lisättäisiin mahdollisuuksia turvallisuusviranomaisten yhteisen tilannekuvan kehittämiseen ja uhkaympäristön tehokkaaseen hallintaan ja uhkien torjuntaan. Samalla tiedon käyttöä koskevilla ehdottomilla kielloilla estetään se, ettei momentin perusteella annettavaa tietoa voida käyttää miltään osin näyttönä rikosasiassa tai rikoksen selvittämiseksi pakkokeinon perusteena. Säännös eroaa muusta luovutettavasta tiedosta, koska luovutettavaa tietoa ei voida käyttää tarvittaessa näyttönä ja pakkokeinon perusteena. Hyödyntämiskielloista säättämisellä turvattaisiin myös siviilitiedustelun salassapitoa.

Esityksellä selvennettäisiin, että tiedustelumenetelmän avulla saadun muun tiedon kuin rikosta koskevan tiedon luovuttamiseen ei sovelleta palomuurisääntelyä, vaan poliisilain 5 a luvun 55 §:n tai henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 50 §:n sääntelyä myös siinä tapauksessa, että luovutuksensaajana on rikostorjuntaviranomainen.

Poliisilain 5 a luvun 44 a, 44 b ja 55 §:n osalta kyse on käytännössä osin teknisestä muutoksesta ja selkeyttämisestä liittyen 44 §:n muuttamiseen. Luvun kansainvälistä yhteistyötä koskevassa 57 §:ssä ja poliisin henkilötietolain henkilötietojen luovuttamista kansainvälisessä yhteistyössä koskevassa 51 §:ssä mahdollistettaisiin tiedon luovutus Pohjois-Atlantin liitolle.

Poliisin henkilötietolain 50 §:ää selkeytettäisiin niin, että säännöksessä todettaisiin tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikokseen liittyvän henkilötiedon luovuttamisesta säädetävän poliisilain palomuurisääntelyssä. Palomuuria koskevassa sääntelyssä eli poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä säädetäisiin siten ainoastaan sellaisen henkilötiedon luovuttamisesta, joka liittyy pykälässä tarkoitettuun rikokseen, joka tieto on saatu tiedustelumenetelmän käytön avulla. Sääntelymuutoksella täsmennettäisiin tältä osin jossain määrin epäselvää nykytilaa henkilötietojen luovuttamista koskien.

Sotilastiedustelusta annetun lain 79–81 §:ä systematisoitaisiin siirtämällä voimassa olevia säännöksiä pykälien välillä koherentimmiksi kokonaisuuksiksi. Muutoksen myötä 79 § koskisi ainoastaan rikosta koskeva tiedon luovuttamista rikostorjuntaan ja 80 § rikosta koskevan tiedon luovuttamista toiminnan suuntaamiseksi sekä tiedon luovuttamista syyttömyyttä koskevaksi selvitykseksi ja tiettyjen merkittävien vaarojen tai vahinkojen estämiseksi.

Ehdotettu uusi 80 a § sisältäisi säännökset tiedon luovuttamista koskevasta päätöksenteosta ja 81 § rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittamisesta ja tiedon käytöstä tuomioistuimessa.

Pykäliin tehtäisiin vastaavat sisällölliset ja tekniset muutokset, mitä poliisilain 5 a luvun 44 §:ään sekä 44 a ja 44 b §:iin on tässä esityksessä ehdotettu.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Turvallisuusviranomaisten tietojenvaihto syventää entisestään yhteistyötä. Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen tiedustelumenetelmän käytön avulla saamien tietojen luovuttaminen aikaisempaa laajemmin toimivaltaiselle viranomaiselle varmistaa ja tehostaa asianomaisen viranomaisen toimintamahdollisuuksia nykyisessä turvallisuusympäristössä.

Ehdotetut säännökset, joiden mukaan suojelupoliisi tai sotilastiedusteluviranomainen saisi aina ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslaissa rangaistavaksi säädetystä maanpetosrikoksista, valtiopetosrikoksista ja terrorismirikoksista ja luovuttaa sitä koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle, olisi yhteensopiva kansallista turvallisuutta ja maanpuolustusta uhkaavien rikosten estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvän tiedon käyttötarkoituksen kanssa. Edellä mainittujen rikosten rangaistusasteikot ilmentävät tekojen vakavuutta syyllisyyden näkökulmasta, mutta eivät välttämättä teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta kansallisen turvallisuuden näkökulmasta, johon vaikuttavaa muun muassa teon kohteena olevien tietojen laatu, ja joiden leviämistä pyritään estämään tai hallinnoimaan.

Ehdotettu sääntely ei vaikuttaisi Rajavartiolaitokseen, koska se ei tutki mainittuja rikoksia. Rajavartiolaitos voi rajavartiolain 22 §:n nojalla poliisin pyynnöstä ja poliisin johdolla osallistua terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen torjumiseen. Rajavartiolaitoksen toiminnan kannalta on myönteistä se, että suojelupoliisi ja sotilastiedusteluviranomainen saisi aina luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua rikosta koskevaa tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muun toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Tämä vahvistaisi Rajavartiolaitoksen tilannekuvaa nykyisessä turvallisuustilanteessa. Suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen mahdollisuus luovuttaa tietoa toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi voisi olla merkityksellistä myös Tullin tilannekuvalle.

Palomuurisääntelyn tarkoituksena on rajoittaa tiedustelumenetelmien avulla saatujen rikostietojen luovuttamista poliisille ja muille rikostorjuntaviranomaisille sen varmistamiseksi, että tiedustelumenetelmiä ei käytetä poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn kiertämiseen, ja siten taata oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Ehdotettu sääntely, joka sallisi suojelupoliisin luovuttaa rikostietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tai toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi, ei mahdollistaisi tiedon käyttöä salaisten tiedonhankintakeinojen ja pakkokeinojen perusteena tai näyttönä rikosasiassa. Rikosasiassa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen ei vaikuta suojelupoliisin ja sotilastiedusteluviranomaisen tiedonluovutusmahdollisuuden laajentaminen siten, että suojelupoliisi saisi luovuttaa rikosta koskevaa tietoa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Palomuurisääntely koskee vain tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua rikosta koskevaa tietoa.

Suomi on Nato-jäsenyyden myötä osa eurooppalaista ja transatlanttista turvallisuusyhteisöä. Suojelupoliisin kansainväliseen yhteistyöhön liittyvä tiedonvaihto tehostuu tältäkin osin.

Taloudellisten vaikutusten osalta hallituksen esityksessä siviilitiedustelulainsäädännöksi (HE 202/2017 vp) poliisihallinnolle aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia arvioitiin suuntaa antavasti ja lähinnä vain esitutkintaan siirtyvien asioiden näkökulmasta. Suojelupoliisi on luovuttanut siviilitiedustelulainsäädännön voimaan tulon jälkeen tietoa poliisille palomuri ja muun sääntelyn perusteella. Käsillä olevassa hallituksen esityksessä tehtävien muutosten jälkeen palomuurisääntely muuttuu täsmällisemmäksi ja käyttökelpoisemmaksi, joten tietojen

luovuttaminen suojelupoliisilta poliisille arvion mukaan oletettavasti lisääntyy ja aiheuttaa jonkin verran resurssivaikutuksia. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että poliisin vastuulle siirrettävät asiat, joissa on mahdollista vielä estää rikos, vaativat erityisesti akuutissa tilanteessa varsin suurta resurssia.

Suojelupoliisille, sotilastiedusteluviranomaisille, muille rikostorjuntaviranomaisille kuin poliisille ei aiheudu taloudellisia vaikutuksia tämän hallituksen esityksen johdosta.

Ehdotettu sääntely ei laajentaisi tiedusteluviranomaisten tiedustelutoimintaa koskevia toimivaltuuksia. Tiedon luovuttaminen tarkistetun palomuurisääntelyn perusteella tapahtuisi alkuperäisen käyttötarkoituksen puitteissa. Ehdotettu sääntely ei vaikuttaisi heikentävästi luottamuksellisen viestin suojaan.

Esitys ei muuta tiedonluovutuksiin liittyvää viranomaistoimintaa, eikä esityksellä ole vaikutusta tietojärjestelmiin tai tiedonhallintaan.

Lakiehdotus parantaisi kansallista turvallisuutta.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksen valmistelussa keskeinen tavoite on ollut sääntelyn selkeyttäminen ja ajantasaistaminen. Pääasiallisena vaihtoehtona esitettävälle muutoksille on sääntelyn säilyttäminen voimassa olevien lakien mukaisina. Nykytilan säilyttämisen myötä voimassa olevassa lainsäädännössä havaitut tulkinnanvaraisuudet säilyisivät ennallaan, ja tiedonluovutus olisi edelleen rajoitettua eikä mahdollistaisi muuttuneen toimintaympäristön uhkien vastaamiseksi, tiedon luovuttamista toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi tai Pohjois-Atlantin liitolle. Toimivaltaisilla viranomaisilla ei olisi mahdollisuutta toteuttaa lakisääteisiä tehtäviensä mahdollisimman tehokkaasti nykyisessä turvallisuustilanteessa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Kansallinen turvallisuus kuuluu Euroopan unionissa jäsenvaltion vastuulle. On kuitenkin otettava huomioon EU-lainsäädännön ulottuminen aloille, joilla on välitöntä tai välillistä merkitystä kansallisen turvallisuuden ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 4 artiklan 2 kohdassa säädetyn toimivallanjoon kannalta. Palomuurisääntelyssä on kyse kansallisesta ratkaisusta. Euroopan ihmisoikeussopimus otetaan huomioon tiedustelutoimintaa säänneltäessä.

Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan kansallinen säännöstö, jonka mukaan sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien on säilytettävä liikenne- ja paikkatiedot kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja rikollisuuden torjumiseksi, kuuluu direktiivin 2002/58 soveltamisalaan. (QdN kohdat 100–104 ja Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra kohta 28).

Tuomioistuin on katsonut ratkaisuisaan *SpaceNet* ja *Telekom Deutschland* sekä *Commissioner of An Garda Síochána* ym., että sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi ei ole esteenä seuraaville kansallisille lainsäädännöllisille toimenpiteille, joissa säädetään kansallisen turvallisuuden takaamiseksi, vakavan rikollisuuden torjumiseksi ja yleiseen turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien ehkäisemiseksi: - liikenne- ja paikkatietojen kohdennetusta säilyttämisestä, joka on objektiivisten ja syrjimättömien seikkojen perusteella rajattu asianomaisten henkilöiden ryhmien mukaan tai maantieteellisen kriteerin avulla ajanjaksoksi, joka on rajoitettu täysin välttämättömään mutta jota voidaan jatkaa; - kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, rikollisuuden torjumiseksi ja yleisen turvallisuuden suojaamiseksi sähköisten

viestintävälineiden käyttäjien henkilöllisyyttä koskevien tietojen yleisestä ja erotuksetta tapahtuvasta säilyttämisestä. Edellytyksenä on kuitenkin, että näillä toimenpiteillä varmistetaan selvin ja täsmällisin säännöin, että kyseessä olevien tietojen säilyttämisen ehtona on, että näihin toimenpiteisiin liittyviä aineellisia ja menettelyllisiä edellytyksiä noudatetaan, ja että asianomaisilla henkilöillä on tehokkaat takeet väärinkäytön vaaroja vastaan.

Unionin tuomioistuin on arvioinut yksityiselämän suojaan puuttumista merkitsevää sääntelyä perusoikeuskirjan valossa ja katsonut muun muassa, että merkitystä ei ole sillä, ovatko kyseiset yksityiselämään liittyvät tiedot arkaluonteisia vai eivät tai onko asianomaisille mahdollisesti aiheutunut haittaa tästä puuttumisesta (Digital Rights Ireland, kohta 33, ks. vastaavasti tuomio Österreichischer Rundfunk ym., C-465/00, C-138/01 ja C-139/01, EU:C:2003:294, 75 kohta). Unionin tuomioistuin on myös katsonut, että velvollisuus säilyttää tietyn ajan tietoja henkilön yksityiselämästä ja hänen viestinnästään merkitsee sellaisenaan puuttumista perusoikeuskirjan 7 artiklassa taattuihin oikeuksiin. Lisäksi toimivaltaisten kansallisten viranomaisten oikeus saada tietoja merkitsee myös puuttumista tähän perusoikeuteen (Digital Rights Ireland, kohdat 34–35).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 8 artikla koskee oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Toisen kohdan mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. EIS:n 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka yleissopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Uutta oikeuskäytäntöä edustaa muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa *Ships Waste Oil Collector B.V. v. the Netherlands* - 2799/16 (Judgment 16.5.2023, Section III) antama päätös. Päätöksellä voidaan katsoa olevan jossain määrin verrattavuutta tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamiseen. Kyse oli esitutkinnassa laillisesti saatujen tietojen luovuttamisesta toiselle lainvalvontaviranomaiselle. Kantaja väitti, että tietojen toimittamista toiselle viranomaiselle ja käyttöä viranomaisessa ei oltu ennakoitu, ja että menettelylliset takeet olivat riittämättömät. Esitutinnan kannalta merkityksettömien tietojen toimittaminen toiselle viranomaiselle oli loukannut oikeuksia, jotka perustuvat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan. EIT katsoi, että EIS:n 13 artiklaa, joka koskee oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon, ei ollut rikottu huomioon ottaen yksityiselämän suojaa koskeva artikla 8. Kantajalla oli ollut käytettävissä tehokas oikeussuojakeino valituksen tekemiseksi. Asia siirrettiin EIS:n suureen jaostoon 25.9.2023.

6 Lausuntopalaute ja oikeuskanslerin ennakkotarkastus

6.1 Lausuntopalaute

Esitys on valmisteltu sisäministeriön asettamassa työryhmässä. Sisäministeriö pyysi 19.7.2024 päivätyllä lausuntopyynnöllä lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelyssä poliisitoimesta annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta. Lausuntoaika päättyi 9.9.2024. Lausunnoista on laadittu erillinen lausuntoyhteenveto. Lausunnon antoivat eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, liikenne- ja viestintäministeriö, oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Helsingin hovioikeus, Huoltovarmuuskeskus, Keskusrikospoliisi, Poliisihallitus, pääesikunta, Rajavartiolaitos,

suojelupoliisi, tiedusteluvalvontavaltuutettu, tietosuojavaltuutettu, Tulli, Amnesty International Suomi, Electronic Frontier Finland – Effi ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, FiCom Ry, Finnish Information Security Cluster FISC ry Suomen asianajajaliitto, Suomen Journalistiliitto – Finlands Journalistförbund sekä yksityishenkilö.

Lausunnoissa pidettiin ehdotettuja muutoksia lähtökohtaisesti tarpeellisina ja kannatettavina. Tärkeänä pidettiin, että viranomaisilla on asianmukaiset ja tehokkaat toimivaltuudet yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvien tehtäviensä hoitamiseksi, ja että mahdolliset säännösten tulkintaepäselvyydet poistetaan. Esitettyjen muutosten nähtiin yleisesti ottaen edistävän hallituksen esityksen tavoitteita ja hallitusohjelman strategista kokonaisuutta turvallisuudesta ja kriisinkestävästä oikeusvaltiosta. Monet lausunnonantajat kannattivat lähtökohtaa siitä, että kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tiedustelumenetelmillä hankittuja tietoja voisi hyödyntää tehokkaammin. Samanaikaisesti tämä nähtiin erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien, kuten yksityisyyden suojan, kannalta merkittävänä haasteena, mikä edellyttäisi tarkempaa sääntelyä. Kansallisen turvallisuuden käsitettä ja toimivaltuuksien laajentamista, pidettiin osin epämääräisinä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti lainsäädännön tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimuksiin ja edellytettiin jatkovalmistelun keskittyvän muutosten selkeämpään perusteluun erityisesti käyttötarkoituksidonnaisuuden ja rikostorjunnan osalta sekä ihmis- ja perusoikeuspunninnan syventämiseen. Ehdotusta, jonka mukaan tiedustelutietoja voitaisiin luovuttaa laajemmin esimerkiksi rikostutkintaan, kritisoitiin erityisesti oikeusturvan ja yksityisyyden vaarantumisen vuoksi. Ihmis- ja perusoikeuksien näkökulmasta tulisi erityisesti pohtia sitä, onko ehdotetuille muutoksille painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimat hyväksyttävät perusteet, ja ovatko ehdotetut muutokset välttämättömiä ja oikeasuhtaisia. Myös kansallisen turvallisuuden suojaamisen ja viranomaisten toiminnan suuntaamisen käsitteiden sisältöä ilmeni olevan tarvetta täsmentää.

Lausuntopalautteen johdosta esitykseen on tehty muutoksia, täsmennyksiä ja täydennyksiä. Poliisilain palomuurisääntelyä koskeva pykälärakenne uudistettiin siten, että se on yhdenmukainen sotilastiedustelulain vastaavan sääntelyn kanssa.

Hallituksen esityksen lisättiin saatujen lausuntojen johdosta kappale 2.1.5, joka koskee rikostorjuntaviranomaisen ylimääräistä tietoa toiminnan suuntaamisessa ja suojelupoliisin tiedonluovutusta koskevaa palomuurisääntelyä.

Lausuntopalautteen johdosta täydennettiin ehdotettua poliisilain 5 a luvun 44 §:ää tiedon luovutuksensaajien määrittelyä niin, että luovutuksensaajana voisi olla keskusrikospoliisin lisäksi muu toimivaltainen esitutkintaviranomainen.

Lausuntopalautteen johdosta ehdotettua poliisilain 5a luvun 44 a §:ää, joka koski rikosta koskevan tiedon luovuttamista kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi luovutuksensaajan toiminnan suuntaamiseksi, täsmennettiin niin, että suojelupoliisi saa ilmoittaa ja luovuttaa tietoa ehdotettujen poliisilain 5 a luvun 44 §:n 3–5 momentissa tarkoitettusta rikoksesta. Tämä ei laajentaisi niiden rikosten joukkoa, joista suojelupoliisi voi harkinnanvaraisesti luovuttaa tietoa rikostorjuntaviranomaisille jo tapahtuneesta tai vielä estettävissä olevasta rikoksesta. Ehdotetun 44 §:n 1 ja 2 momenteissa säädettäisiin kuten voimassa olevassa laissakin suojelupoliisin ilmoitusvelvollisuudesta niin sanottojen ylitörkeiden rikosten kohdalla.

Poliisin henkilötietolain 51§:ää täsmennettiin mainitsemalla säännöksessä Euroopan unionin toimielimet ja virastot. Säännöksessä ei enää mainittaisi erikseen Europolia, joka on Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto, mutta säännökseen palautettiin kansainvälinen rikospoliisijärjestö Interpol.

Esityksellä ei ole vaikutuksia oikeudenkäymiskaaren ja esitutkinta- sekä pakkokeinolakien mukaisiin todistamiskieltoihin tai -oikeuksiin.

6.2 Oikeuskanslerin ennakkotarkastus

Oikeuskanslerin ennakkotarkastusmuistion (OKV/2389/23/2024-OKV-3) mukaan hallituksen esitystä on lausuntokierroksen jälkeen muokattu pääosin kiitettävästi. Myös suurin osa oikeuskanslerin lausunnossa esille nostamista asioista on otettu huomioon.

Oikeuskansleri katsoo, että ehdotettua 1. lain 44 a §:ää ei ole jatkovalmistelussa muokattu täysin täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen taikka käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteita vastaavaksi. Ennakkotarkastusmuistiossa tuodaan esiin, että ilmaisu ”muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi” on liian lahea; joko pykälän muotoilua on muokattava tai tuotava sääätämisyjärjestystä koskevissa perusteluissa selkeämmin esille sääntelyn jännitteinen suhde perusoikeuksien rajoitusperusteisiin sisältyvän täsmällisyys- ja tarkkarajaisuuskriteerin sekä perustuslakivaliokunnan käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevan lausuntokäytännön kanssa. Jälkimmäisen osalta perusteluissa tulee ottaa kantaa myös siihen, miten tässä sääntelyssä yleisellä tasolla, eikä pelkästään 44 a §:n osalta, vältetään perustuslakivaliokunnan ilmaisema huoli siitä, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta ei saa muodostua rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi. Ennakkotarkastusmuistion huomioiden johdosta hallituksen esityksen sääätämisyjärjestystä koskevaa lukua on täydennetty tarkkarajaisuuskriteerin ja tiedon käyttötarkoitussidonnaisuuden kannalta.

Ennakkotarkastusmuistiossa todetaan, että sekä 1. lain 44 §:n että 44 a §:n kohdalla eri momenteissa mainitaan epäjohdonmukaisesti ne viranomaiset, joilla tietoja luovutetaan. 44 §:n 1 momentissa se on keskusrikospoliisi tai muu toimivaltainen esitutkintaviranomainen, 2 momentissa toimivaltainen viranomainen, 3 momentissa keskusrikospoliisi tai muu toimivaltainen esitutkintaviranomainen, 4 momentissa toimivaltainen viranomainen ja 5 momentissa 1 ja 2 momentissa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen, mikä tarkoittanee sekä keskusrikospoliisia, toimivaltaista esitutkintaviranomaista että toimivaltaista viranomaista. Lain 44 a §:ssä ongelma kertaantuu. Ennakkotarkastusmuistion mukaan sääntelyä on selkeytettävä. Hallituksen esityksen perusteluistakaan ei saa selvää, ovatko toimivaltainen esitutkintaviranomainen ja toimivaltainen viranomainen sama asia. Sama epäselvyys koskee sotilastiedustelulain 79 §:ää ja 80 §:ää. Hallituksen esityksen poliisilain säännöksiä osalta todetaan ehdotuksien vastaavan voimassa olevaa sääntelyä vähäisin lisäyksin. Säännöskohtaisiin perusteluihin on lisätty esitutkintaviranomaisten osalta viittaus esitutkintalakiin. Rikostorjuntatehtävien kuten rikoksen estämiseksi toimivaltaisen viranomaisen tehtävien osalta säännöskohtaisiin perusteluihin on lisätty viittaukset poliisilakiin, rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin (108/2018), rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin (623/2015) ja puolustusvoimien osalta sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettuun lakiin (255/2014). Säännöksiin on lisäksi lisätty maininnat viranomaisista.

Ennakkotarkastusmuistiossa tuodaan esiin, että sääätämisyjärjestysperusteluissa sivutaan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, mutta hallituksen esityksessä ei tarkastella aihetta yksityiskohtaisemmin. Asia nostettiin esille useissa lausunnoissa. Tältä osin on huomattava myös, että hallituksen esityksen perusteluissa todetaan sivulla 38, että ”Ehdotettu poliisilain 5 a luvun 44 §:n muuttaminen ja 44 a § ottavat perustuslakivaliokunnassa aiemmin lausutun huomioon eivätkä laajenna niiden rikosten piiriä, joista tietoa voidaan luovuttaa.” Muistiossa todetaan, että tämä näkemys herättää kysymyksiä, sillä 44 §:n 5 momentti vaikuttaisi laajentavan niiden rikosten piiriä, joista tietoa voidaan luovuttaa. Hallituksen esityksen sääätämisyjärjestyskohtaa on ennakkotarkastusmuistion johdosta täydennetty.

Oikeuskansleri kiinnitti aikaisemmin lausunnossaan huomiota siihen, että sääntelyssä tulee varmistua siitä, ettei lainsäädäntö avaa mahdollisuuksia käyttää tiedustelua poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn kiertämiseen (ks. esim. [PeVL 35/2018 vp](#), s. 22). Hallituksen esityksessä jää yhä epäselväksi, millä tavoin ongelma voidaan välttää. Ennakkotarkastusmuistiossa katsotaan, että perusteluja on täydennettävä. Tämän lausuman johdosta hallituksen esityksen säätämisyjärjestyskohtaa on täydennetty.

Ennakkotarkastusmuistiossa todetaan, että hallituksen esityksessä katsotaan, että perustuslakivaliokunnan lausunto olisi tarpeen. Tätä kannanottoa on perusteltava niin, että valiokunnalle käy selvästi ilmi, minkä kaikkien uusien perustuslain tulkintakysymysten johdosta lausuntoa tarvitaan. Tämän lausuman johdosta hallituksen esityksen säätämisyjärjestyskohtaa on täydennetty.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Poliisilaki

5 a luku. Siviilitiedustelu.

39 §. *Tiedustelumenetelmän käytöstä päättäminen eräissä tilanteissa.* Pykälän 3 momentin viittaussäännökseen tehtäisiin tekninen muutos 5a luvun 44 §:n muuttamisen takia. Momentissa viitattaisiin 44, 44 a, ja 44 b §:iin sekä 47 §:ään.

44 §. *Rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan.* Pykälässä säädettäisiin niin sanotusta palomuurista eli edellytyksistä, joilla suojelupoliisi on velvoitettu ilmoittamaan tai saa ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla sen tietoon tulleesta rikoksesta rikostorjuntaviranomaisille ja joilla se on velvoitettu luovuttamaan tai saa luovuttaa rikosta koskevaa tietoa rikostorjuntaviranomaisille rikoksen estämistä ja selvittämistä varten. Pykälän rakennetta uudistettaisiin selkeyssyistä siten, että uuteen 44 §:ään sisällytettäisiin pääasiassa pelkästään voimassa olevan 44 §:n kahden ensimmäisen momentin sisältö, joka jaettaisiin neljäksi momentiksi. Näihin momentteihin tehtäisiin eräitä vähäisiä täsmennyksiä ja lisäyksiä. Muu voimassa olevan 44 §:n sisältö siirrettäisiin uusiin 44 a–c §:iin. Lisäksi 44 §:ään otettaisiin kokonaan uusi 5 momentti, jossa olisi kyse alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivassa tarkoituksessa tapahtuvasta rikostiedon luovuttamisesta rikostorjuntaviranomaisille. Pykälän otsikkoa muutettaisiin niin, että se paremmin ilmentää sääntelyn sisältöä. Pykälän nykyisenä otsikkona on "siviilitiedustelussa saadun tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan", mistä saattaa syntyä käsitys, että pykälässä säädetään minkä hyvänsä sellaisen tiedon, joka on saatu siviilitiedustelussa, rikostorjuntaan luovuttamista. Uutena otsikkona olisi "rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan", millä ilmennettäisiin sitä, että sääntely koskee vain rikosta koskevan tiedon, ei sen sijaan muun siviilitiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon, ilmoittamista ja rikostorjuntaviranomaisille luovuttamista. Muiden kuin rikosta koskevien tietojen, esimerkiksi yleisten toimintaympäristöanalyysien ja poliisin työturvallisuuden kannalta olennaisten tietojen, luovuttamisesta säädettäisiin poliisilain 5 a luvun 55 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvussa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niin sanotusta pakollisesta palomuuritiedon luovuttamisesta rikoksen selvittämiseksi. Kyse olisi suojelupoliisille säädetyistä velvollisuuksista ilmoittaa keskusrikospoliisille sellaisesta jo tapahtuneesta rikoksesta, josta on saatu tieto tiedustelumenetelmän käytön avulla ja josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Momentin sisältö vastaisi käytännössä nykyisen 44 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen sisältöä, mutta siihen tehtäisiin eräitä täsmennyksiä. Momentin nykyisen ensimmäisen virkkeen mukaan "Suojelupoliisin on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava

keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta". Virkkeeseen sisältyvä ilmaisu "jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee" muutettaisiin muotoon "jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee". Muutos on tarpeen sen ilmentämiseksi, että palomuurisääntelyä sovelletaan pelkästään sellaisen tiedon luovuttamiseen, jonka suojelupoliisi on saanut jollain niistä tiedustelumenetelmistä, jotka luetellaan 5 a luvun 2 §:ssä. Vaikka säännöksen sisällöstä ei sinänsä ole käytännössä tähänkään saakka vallinnut epäselvyyttä, olisi nykyistä ilmaisua mahdollista tulkita myös niin, että palomuurisääntelyä tulee soveltaa suojelupoliisin millä tahansa tavalla saaman tiedon luovuttamiseen, jos tieto on saatu sen ajanjakson aikana, kun käynnissä on ollut jonkin tiedustelumenetelmän käyttö. Suojelupoliisi voisi saada tiedon henkilön tekemästä rikoksesta esimerkiksi kansalaisen antamana vihjeenä tai julkisesti saatavilla olevien avointen tietolähteiden seurannan avulla sinä aikana, jolloin sillä olisi käynnissä kyseiseen henkilöön kohdistuva esimerkiksi telekuuntelu. Täsmennyksellä selvennettäisiin, että momentin sisältämä palomuurisääntely ei koskisi eikä se siten myöskään rajoittaisi tällaisen muulla tavalla kuin tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamista keskusrikospoliisille.

Momenttiin lisättäisiin toinen virke, jonka nojalla suojelupoliisi saa luovuttaa momentissa tarkoitettua rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle rikoksen esitutkinnasta vastaavalle viranomaiselle. Esitutkintalain 2 luvun 1 §:n mukaan esitutkinnan toimittaa muu poliisi kuin suojelupoliisi. ([26.4.2019/585](#)). Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartiolaitos-, tull- ja sotilasviranomaiset. Niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa ([108/2018](#)), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa ([623/2015](#)) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa ([255/2014](#)). Esitutkintaviranomaisten lisäksi esitutkintaan osallistuu syyttäjä.

Näin ollen säännöstä täydennettäisiin niin, että siitä ilmenee suojelupoliisilla olevan paitsi velvollisuus ilmoittaa keskusrikospoliisille tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta vähintään kuuden vuoden enimmäisrangaistuksen omaavasta rikoksesta, myös oikeus yleisemmin luovuttaa keskusrikospoliisille tai muulle rikoksen esitutkinnasta vastaavalle viranomaiselle tiedustelumenetelmän avulla saatua sellaista rikosta koskevaa tietoa. Säännöksessä nykyisin käytetyn sanan "ilmoittaminen" voidaan katsoa ensisijaisesti viittaavaan tilanteisiin, joissa suojelupoliisi saa havainnon jostakin sellaisesta vakavasta rikoksesta, joka ei ole ollut aiemmin viranomaisten tiedossa, ja se saattaa tämän jälkeen keskusrikospoliisiin tietoiseksi kyseisen rikoksen tapahtumisesta. Sääntelyä on syytä selkeyttää niin, että se koskee myös sellaisia tilanteita, joissa keskusrikospoliisilla tai muulla rikoksen esitutkinnasta vastaavalla viranomaisella jo on tieto rikoksesta ja se tutkii sitä. Esitutkintaviranomaisen tietoisuus rikoksesta voi perustua esimerkiksi sen omaan paljastavaan toimintaan, suojelupoliisin aiemmin tekemään palomuri-ilmoitukseen tai esitutkintaviranomaisen joltain muulta taholta - esimerkiksi rikoksen uhrilta tai sivulliselta - vastaanottamaan rikosilmoitukseen. Sikäli kuin suojelupoliisi saa tällaista jo aiemmastaan esitutkintaviranomaisen tiedossa olevaa rikosta koskevaa tietoa tiedustelumenetelmän käytön avulla, on suojelupoliisin voitava luovuttaa sitä momentin sisältämän sääntelyn osoittamien rajojen puitteissa. Momenttiin tehtävä täsmäntävä lisäys merkitsisi näin ollen sitä, että suojelupoliisi saa luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saamaansa tietoa rikoksesta siihen katsomatta, onko kyseinen rikos jo aiemmastaan ollut poliisin tiedossa vai ei. Rikosta koskevan tiedon luovuttaminen voisi tapahtua paitsi suojelupoliisin aloitteesta, myös esitutkintaviranomaisen suojelupoliisille osoittaman pyynnön johdosta. On syytä korostaa, että sääntelyn täsmäntäminen niin, että se sallii suojelupoliisin luovuttaa pyynnöstä tiedustelumenetelmän avulla saatua rikosta koskevaa tietoa, ei merkitse oikeutta käyttää tiedustelumenetelmiä poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn kiertämiseen. Tiedustelumenetelmän käyttö ei voisi tapahtua esitutkintaviranomaisen pyynnöstä eikä käytön tarkoituksena voisi olla rikosta koskevien tietojen hankkiminen esitutkintaviranomaista varten. Tiedustelumenetelmää voidaan käyttää

vain tiedon hankkimiseksi jostakin poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) 3 §:ssä tarkoitetusta kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, ja tiedustelumenetelmän käytön tulee muutenkin täyttää poliisilain 5 a luvussa tai tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa menetelmän käytölle säädettyt yleiset ja erityiset edellytykset. Jos suojelupoliisi tiedustelumenetelmää käyttäessään kuitenkin saa tietoa paitsi kansallisen turvallisuuden uhkasta, myös rikoksesta, on sen voitava sekä ilmoittaa rikoksesta keskusrikospoliisille että luovuttaa keskusrikospoliisille tai muulle rikoksen esitutkinnasta vastaavalle viranomaiselle rikosta koskevaa tietoa niissä rajoissa, jotka palomuurisääntely osoittaa.

Siinä missä momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu rikoksesta ilmoittaminen aina tapahtuisi keskusrikospoliisille, voisi momentin toisen virkkeen nojalla tapahtuvan tiedonluovutuksen luovutuksensaajana olla paitsi keskusrikospoliisi, myös muu rikoksen esitutkinnasta vastaava viranomainen. Koska tietoa luovutettaisiin sellaisesta vakavasta rikoksesta, joka jo on viranomaisten tiedossa, voidaan olettaa, että sen esitutkinta on käynnissä. Kyseisen rikoksen esitutkinnasta ei välttämättä vastaa keskusrikospoliisi, vaan se voi olla esimerkiksi paikallisen poliisilaitoksen vastuulla. Tällöin rikosta koskeva tieto olisi voitava luovuttaa suoraan sille poliisilaitokselle, joka hoitaa sen esitutinnan.

Niistä harkintakriteereistä, joita sovellettaisiin 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämiseen suojelupoliisin päällikön päätöksellä tai rikosta koskevan tiedon luovuttamiseen säädettäisiin 44 b §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pakollisesta palomuuritiedon luovuttamisesta rikoksen estämiseksi. Kyse olisi suojelupoliisille säädetystä velvollisuudesta ilmoittaa viipymättä rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisesta tiedustelumenetelmän käytön avulla tietoon tulleesta vielä estettävissä olevasta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Momentin sisältö vastaisi käytännössä nykyisen 44 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen sisältöä, mutta siihen tehtäisiin samankaltaiset täsmennykset kuin edellä 1 momenttiin. Ilmaisuihin "jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee" muutettaisiin näin ollen muotoon "jos tiedustelumenetelmän avulla saadusta tiedosta ilmenee" sen selventämiseksi, että momentin sääntelyä sovelletaan pelkästään tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon ilmoittamiseen. Muulla tavalla kuin tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikoksen estämiseksi tarpeellisen tiedon luovuttamista toimivaltaiselle viranomaiselle ei ole syytä rajoittaa, koska tietoa ei ole saatu erityisesti suojelupoliisin käyttöön säädettyjen tiedustelutoimivaltuuksien avulla. Lisäksi ilmaisu "toimivaltainen viranomainen" täsmennettäisiin muotoon "rikoksen estämiseksi toimivaltainen viranomainen". Ilmoitettavasta rikoksesta riippuen sen estämistoimivalta voi olla joko jollakin poliisiyksiköllä taikka Tullilla, Rajavartiolaitoksella tai Puolustusvoimilla. Toimivaltaisella viranomaisella tarkoitetaan edellä mainittuja viranomaisia. Poliisilain 1 §:n nojalla rikosten ennalta estäminen on yksi poliisin tehtävä. Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018), Tullin osalta rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja puolustusvoimien osalta sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014). Uusi laki sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (89/2025) tulee voimaan 1.12.2025. Tämä sääntely ei rajoita yhteistyötä sotilastiedusteluviranomaisten kanssa, koska niillä ei ole rikostorjuntatehtävää.

Toiseksi momenttia tarkistettaisiin 1 momenttia vastaavasti niin, että se jatkossa koskisi paitsi varsinaista ilmoittamista hankkeilla olevasta rikoksesta, myös muuta tiedon luovuttamista sellaisesta rikoksesta. Lisäys olisi tarpeen sen varmistamiseksi, että suojelupoliisilla on mahdollisuus luovuttaa rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle lisätietoa sellaista rikosta koskien, jonka hankkeilla olosta kyseinen viranomainen sinänsä on jo tietoinen. Kyse

voi olla esimerkiksi siitä, että poliisi jo olisi saanut joltain taholta vihjetietoa hankkeilla olevasta terroristisessa tarkoituksessa tehtävästä tuhotyöstä. Jos suojelupoliisi omassa siviilitiedustelumenetelmien avulla tapahtuvassa tiedonhankinnassaan saa lisätietoa esimerkiksi suunnitelmaan osallisista tai hankkeilla olevan rikoksen mahdollisesta tekopaikasta tai -ajankohdasta, suojelupoliisin olisi voitava luovuttaa kyseiset tiedot poliisille. Niistä harkintakriteereistä, joita sovellettaisiin tällaiseen hankkeilla olevaa rikosta koskevan tiedon luovuttamiseen, säädettäisiin 44 b §:n 2 momentissa.

Pykälän 3 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan lain 44 §:n 1 momentin viimeinen virke lähes muuttumattomana. Momentti koskisi tilanteita, joissa tiedustelumenetelmän käytön avulla on saatu tietoa, jolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Momentissa tarkoitettu ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen olisivat harkinnanvaraisia; ilmoittamiseen ja tiedon luovuttamiseen sovellettavista harkintakriteereistä säädettäisiin 44 b §:n 2 momentissa. Momenttia tarkistettaisiin vastaavalla tavalla kuin 1 ja 2 momentteja niin, että se koskisi paitsi tiedustelumenetelmän käytön avulla tietoon tulleesta rikoksesta ilmoittamista, myös rikosta koskevan tiedon luovuttamista. Sääntelyä muutettaisiin niin, että rikoksesta voitaisiin ilmoittaa ja rikosta koskeva tieto luovuttaa paitsi keskusrikospoliisille, myös muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle. Kun momentissa on kyse lievemmin rangaistavista rikoksista kuin 1 momentissa, ei niiden tutkintajärjestelyihin liity samankaltaista keskusrikospoliisille kuuluvaa koordinoitutarvetta kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Tieto rikoksesta tulisi näin ollen voida luovuttaa suoraan esimerkiksi sille poliisilaitokselle, jolla on alueellinen toimivalta esitutkinnan suorittamiseksi tai joka jo suorittaa sen rikoksen tutkintaa, jota koskevaa tietoa luovutetaan.

Pykälän 4 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan lain 44 §:n 2 momentin jälkimmäinen virke lähes muuttumattomana. Momentti koskisi tilanteita, joissa tiedustelumenetelmän aikana on saatu tietoa, joka koskee hankkeilla olevaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Momentissa tarkoitettu ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen olisivat harkinnanvaraisia; ilmoittamiseen ja tiedon luovuttamiseen sovellettavista harkintakriteereistä säädettäisiin 44 b §:n 2 momentissa. Momenttia tarkistettaisiin vastaavalla tavalla kuin 1–3 momentteja niin, että se koskisi paitsi tiedustelumenetelmän käytön avulla tietoon tulleesta rikoksesta ilmoittamista, myös rikosta koskevan tiedon luovuttamista. Toimivaltaisella viranomaisella tarkoitetaan poliisia, sillä poliisilain 1 §:n nojalla rikostorjunta on poliisin tehtävä. Rajavartiolaitoksen tehtävistä rikostorjunnassa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018), Tullin osalta rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja puolustusvoimien osalta sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014). Uusi laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa (89/2025) tulee voimaan 1.12.2025.

Pykälän 5 momentti olisi uusi. Siinä säädettäisiin suojelupoliisin oikeudesta 1–4 momentin estämättä aina ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa säädetystä rikoksesta sekä luovuttaa tietoa sellaisesta rikoksesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle.

Momentissa viitatuissa rikoslain 12, 13 ja 34 a luvuissa säädetään rangaistavaksi maanpetosrikokset, valtiopetosrikokset ja terrorismirikokset. Poliisilain 5 a luvun 3 §:n mukaan suojelupoliisin siviilitiedustelun ja siten myös tiedustelumenetelmien käytön kohteena voivat olla ulkomainen tiedustelutoiminta, kansanvaltaista yhteiskuntajärjestystä vakavasti uhkaava toiminta ja terrorismi. Rikoslain 12, 13 ja 34 a luvuissa rangaistavaksi säädettyissä teoissa on kyse edellä mainittujen siviilitiedustelun kohdeuhkien rikosoikeudellisesti relevanteista ilmenemismuodoista. Maanpetos-, valtiopetos- ja terrorismirikosten estämisellä ja selvittämisellä suojataan kansallista turvallisuutta, mistä johtuen kyseisten kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estämistä ja selvittämistä voidaan pitää tiedustelumenetelmiä

käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivina tietojen käyttötapoina. Koska kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten estäminen ja selvittäminen näin ollen sijoittuvat samaan jatkumoon siviilitiedustelun kanssa, ei näitä rikoksia koskevien tiedustelumenetelmän avulla saatujen tietojen luovuttamista toimivaltaiselle rikostorjuntaviranomaiselle ole syytä rajoittaa vastaavalla tavalla kuin pykälän muissa momentissa tehdään. Tässä momentissa käytetty ilmaisu "1–4 momentin estämättä" merkitsisi sitä, että suojelupoliisi saa ilmoittaa jo tapahtuneesta rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitettusta rikoksesta keskusrikospoliisille ja luovuttaa keskusrikospoliisille sellaista rikosta koskevaa tietoa siihen katsomatta, onko rikoksesta säädetty ankarin rangaistus vähintään kolme vuotta vankeutta. Ilmaisua merkitsisi samoin sitä, että suojelupoliisi saa ilmoittaa vielä hankkeilla olevasta rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitettusta rikoksesta rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle ja luovuttaa sille sellaista rikosta koskevaa tietoa siihen katsomatta, onko rikoksesta säädetty ankarin rangaistus vähintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa tarkoitettuja rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on alle kolme vuotta, ovat tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen, puolueettomuusmääräysten rikkominen, maanpetoksellinen yhteydenpito, laitton sotilaallinen toiminta, matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen. Momenttiin sisältyvä viittaus rikoslain 12, 13 ja 34 a lukuihin olisi sillä tavalla avoin, että jos rikoslain kyseisissä luvuissa säädettäisiin rangaistavaksi nykyisin kriminalisoimattomia tekoja, tulisivat ne viittauksen ja siten 5 momentin soveltamisen piiriin. Ratkaisu on perusteltu siksi, että myös tulevaisuudessa rikoslain edellä mainituissa luvuissa mahdollisesti rangaistavaksi säädettävissä teoissa olisi, lukujen otsikoiden mukaisesti, kyse maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikoksista, joiden suojeleobjektina aina on valtion turvallisuus.

Momentin tarkoituksena olisi siis mahdollistaa kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten ilmoittaminen ja sellaisia rikoksia koskevien tietojen luovuttaminen toimivaltaiselle rikostorjuntaviranomaiselle laajemmin kuin mitä 1 ja 2 momenteissa on säädetty. Momentin salliva sääntely ei syrjäyttäisi 1 ja 2 momentteihin sisältyvää velvoittavaa sääntelyä siten, että ilmoittaminen rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitetuista rikoksista muuttuisi suojelupoliisin harkinnan varaiseksi. Suojelupoliisilla olisi näin ollen 1 momentin nojalla velvollisuus ilmoittaa keskusrikospoliisille tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitsemastaan vähintään kuuden vuoden vapausrangaistusuhkaisesta jo tapahtuneesta rikoksesta siihen katsomatta, missä rikoslain luvussa kyseinen rikos on säädetty rangaistavaksi. Vastaavasti suojelupoliisilla olisi 2 momentin nojalla aina velvollisuus ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitsemastaan vähintään kuuden vuoden vapausrangaistusuhkaisesta vielä estettävissä olevasta rikoksesta siihen katsomatta, missä rikoslain luvussa kyseinen rikos on säädetty rangaistavaksi.

Momentin mukainen rikoksesta ilmoittaminen ja rikosta koskevan tiedon luovuttaminen tapahtuisi 1 ja 2 momentissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Viittaus 1 momentin tarkoittamaan toimivaltaiseen viranomaiseen kohdistuisi keskusrikospoliisiin. Rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa rangaistavaksi säädettyjen rikosten erityisen luonteen vuoksi on perusteltua, että rikosta koskevan tiedon luovutuksensaajana on nimenomaan keskusrikospoliisi siihen katsomatta, mikä on rikoksesta säädetty vähimmäisrangaistus. Viittaus 2 momentin tarkoittamaan toimivaltaiseen viranomaiseen kohdistuisi rikoksen estämiseksi toimivaltaiseen viranomaiseen, joka usein on se poliisilaitos, jonka toimialueella estettävää rikosta koskeva hanke on käynnissä.

44 a §. *Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa.* Pykälä olisi uusi, joskin sen 2 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan lain 44 §:n 4 momenttiin sisältyvä säännös. Pykälässä säädettäisiin tiedon luovuttamisesta eräissä tapauksissa.

Pykälän *1 momentti* olisi uusi. Sen mukaan suojelupoliisi saisi ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta 44 §:n 3–5 tarkoitetusta rikoksesta ja luovuttaa sellaista rikosta koskevaa tietoa kyseisessä pykälässä tarkoitetulle viranomaiselle myös kansallisen turvallisuuden suojaamisen ja muun luovutuksensaajan toiminnan suuntaamisen tarkoituksessa. Sikäli kuin rikoksesta ilmoitettaisiin tai rikosta koskevaa tietoa luovutettaisiin näissä tarkoituksissa, ei luovutuksensaajana oleva rikostorjuntaviranomainen saisi käyttää saamaansa tietoa esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoituksessa, salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasiassa. Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Momentin sääntely sallisi suojelupoliisin ilmoittaa ja luovuttaa tietoja ainoastaan 44 §:n 3–5 momenteissa tarkoitetuista rikoksista, eli se ei laajentaisi niiden rikosten joukkoa, joista rikostorjuntaviranomaisille voidaan luovuttaa tietoa. Momentin nojalla tapahtuva ilmoittaminen tai tiedonluovutus ei näin ollen voisi koskea mitään sellaista jo tapahtunutta rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on alle kolme vuotta vankeutta, eikä mitään sellaista hankkeilla olevaa estettävää rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on alle kaksi vuotta vankeutta. Ainoan poikkeuksen muodostaisivat 44 §:n 5 momentissa tarkoitettujen rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa rangaistaviksi säädetty rikokset, joista ilmoittamista ja joita koskevan tiedon luovuttamista ei olisi sidottu rikoksesta säädettyyn enimmäisrangaistukseen.

Viittauksen kohteena olevissa 44 §:n 3–5 momenteissa säädetään suojelupoliisin harkinnanvaraisesta oikeudesta ilmoittaa jo tapahtuneesta tai vielä estettävissä olevasta rikoksesta rikostorjuntaviranomaiselle. 44 §:n 1 ja 2 momenteissa puolestaan säädetään suojelupoliisin ilmoitusvelvollisuudesta koskien ns. ylitörkeitä rikoksia. Näistä ylitörkeistä rikoksista ei voitaisi ilmoittaa eikä tietoa niistä luovuttaa nyt kyseessä olevassa momentissa tarkoitettulla tavalla kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tai luovutuksensaajana olevan viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi, vaan ilmoittaminen ja luovuttaminen tapahtuisivat aina 44 §:n 1 ja 2 momentin nojalla. Ylitörkeiden rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyy niin suuri yhteiskunnallinen intressi, ettei luovutetun tiedon hyödyntämistä esimerkiksi salaisen tiedonhankintakeinon tai pakkokeinon perusteena tai näyttönä rikosasiassa ole kohtuullista kieltää siten kuin nyt kyseessä olevassa momentissa tehtäisiin.

Momentin sääntely ei laajentaisi luovutuksensaajina olevien viranomaisten joukkoa suhteessa 44 §:n 3–5 momentteihin, vaan luovutuksensaajina voisivat 44 §:n tavoin olla ainoastaan poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos ja Puolustusvoimat.

Momentissa olisi kyse muussa kuin 44 §:ssä säädettyissä tarkoituksissa tapahtuvasta ilmoittamisesta ja tiedon luovuttamisesta. Ilmoittamisen ja tiedon luovuttamisen tarkoituksena olisi mahdollistaa luovutuksensaajana olevan rikostorjuntaviranomaisen ryhtyminen kansallista turvallisuutta suojaaviin toimenpiteisiin tai muuten suunnata sen toimintaa.

Ehdotettu sääntely, joka mahdollistaisi rikoksesta ilmoittamisen ja rikosta koskevan tiedon luovuttamisen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, mahdollistaisi suojelupoliisin tiedustelutoimivaltuuksilla saadun tiedon riittävän tehokkaan hyödyntämisen. Sääntely mahdollistaisi sen, että luovutuksensaajana oleva rikostorjuntaviranomainen voi ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin kansallista turvallisuutta koskevien vaaratilanteiden ehkäisemiseksi ja kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi. Kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi luovutettua tietoa voitaisiin myös käyttää esimerkiksi uhka-arvion pohjana kansalliseen turvallisuuteen liittyvään kohteeseen, symbolisesti tai muutoin merkitykselliseen kohteeseen tai suurta väkijoukkoa koskevaan kohteeseen kohdistuvasta mahdollisesta uhasta. Tietoa voitaisiin käyttää tällaisiin kohteisiin kohdistuvien kansallisen turvallisuuden uhkien ennalta estämiseksi, rajoittamiseksi tai poistamiseksi. Tiedon avulla esimerkiksi poliisi

toimivaltaisena viranomaisena voisi kohdentaa näkyvää valvontaa kohteiden edustalle sekä tehdä tai päivittää suunnitelmiaan tai toimenpiteitään kohteen turvallisuusratkaisuihin ja poliisin operatiivisen toiminnan järjestelyihin liittyen.

Kansallista turvallisuutta voivat tapauskohtaisesti uhata muutkin rikokset kuin ne, jotka on säädetty rangaistaviksi rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa. Esimerkiksi rikoslain 34 luvussa rangaistavaksi säädettyt yleisvaaralliset rikokset, 38 luvussa rangaistavaksi säädettyt tieto- ja viestintärikokset ja rikoslain 41 luvussa rangaistavaksi säädettyt aserikokset voivat tapauskohtaisesti uhata kansallista turvallisuutta, ja tietoa niistä tulisi voida luovuttaa rikostorjuntaviranomaisille niiden kansallista turvallisuutta suojaavaa toimintaa varten. Kyse voisi olla esimerkiksi siitä, että suojelupoliisi luovuttaa tiedon poliisille sellaisesta väkivaltarikoksesta tai törkeästä ampuma-aserikoksesta, jolla on merkitystä ääriajattelua edustavan henkilön aselupa-asiaa harkittaessa. Luvan epääminen on tässä tapauksessa toimi, jolla suojataan kansallista turvallisuutta siihen kohdistuvalta henkilön muodostamalta uhkalta.

Momentin nojalla rikoksesta voitaisiin ilmoittaa ja sitä koskevaa tietoa luovuttaa paitsi kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, myös muuksi luovutuksensaajana olevan rikostorjuntaviranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 momentin mukaan luottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttuvilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatua ns. ylimääräistä tietoa saadaan aina, toisin sanoen ilman rikoksen vakavuuden arviointia, käyttää poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Vastaavasti pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 4 momentin mukaan poliisin luottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttuvilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saamaa ylimääräistä tietoa saadaan aina käyttää poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi. "Toiminnan suuntaamisella" tarkoitettaisiin nyt kyseessä olevassa momentissa samaa kuin edellä mainituissa voimassa olevissa säännöksissä. Näin ollen toiminnan suuntaamisessa olisi kyse luovutetun tiedon hyödyntämisestä välillisesti niin, että sitä ei käytetä näyttönä taikka pakkokeinon tai tiedonhankintakeinon perusteena vaan esimerkiksi tutkintalinjan valitsemiseksi. Asiallisesti toiminnan suuntaaminen olisi esimerkiksi sitä, että rikostorjuntaviranomaisella jo käynnissä olevassa tutkinnassa voitaisiin useista eri tutkintalinjoista priorisoida vaihtoehtoa, johon tiedustelumenetelmän käytön avulla annettu tieto antaisi aiheen kohdistaa tutkintaresursseja. Toiminnan suuntaamista olisi myös se, että poliisi tai muu säännöksessä tarkoitettu rikostorjuntaviranomainen voisi momentin perusteella luovutetun rikostiedon avulla suunnata operatiivisen toimintansa painopistettä ja mahdollisesti estää uuden rikoksen tai rikollisuuden ilmiön kärjistymistä. Samalla tieto voisi täydentää poliisin tai muun toimivaltaisen viranomaisen rikollisuuden tilannekuvaa ja sitä voitaisiin hyödyntää operatiivisessa ja strategisessa rikosanalyysissä esimerkiksi erilaisten rikollisuusilmiöiden muodostaman uhkan kartoittamiseksi. Käytännössä suuntaamisen kohteena olisi yleensä rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyvä poliisin toiminta, mutta tiedon luovuttaminen rikostorjuntaviranomaisen toiminnan suuntaamiseksi voisi tapahtua poliisille myös muiden poliisilain 1 luvun 1 §:ssä säädettyjen tehtävien kuten oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen suuntaamiseksi. Rikosta koskevan tiedon luovuttaminen Rajavartiolaitokselle voisi vastaavalla tavalla tapahtua paitsi rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvitettäväksi harjoitettavan toiminnan suuntaamiseksi, myös rajavartiolain (578/2005) 3 §:n 1 momentissa Rajavartiolaitoksen tehtäväksi säädetyn rajaturvallisuuden ylläpitämisen suuntaamiseksi.

Kun tietoa luovutettaisiin momentin mukaiseen käyttötarkoitukseen, luovutuksensaajana olevan rikostorjuntaviranomaisen olisi kiellettyä hyödyntää sitä esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoituksessa eli esitutkinnan aloittamisen perusteena samoin kuin salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena sekä näyttönä rikosasiassa. Koska luovutettu tieto olisi ennen kaikkea toimintaa suuntaavaa ja tilannekuvaa rikastavaa, ei sitä saisi käyttää henkilön rikosvastuuseen saattamiseksi. Momentin perusteella asetettavat hyödyntämiskiellot aiheuttaisivat muun ohella poikkeuksen esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 3 pykälässä säädettyyn poliisin ns.

esitutkintapakkoon. Kyseisen pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Mikäli poliisi tai muu esitutkintaviranomainen olisi saanut rikosta koskevan tiedon nyt kyseessä olevan momentin perusteella, ei se voisi tietoa koskevien laissa säädettyjen käyttörajoitusten takia suorittaa saamansa tiedon pohjalta esitutkintaa tai kirjata asiasta rikosilmoitusta. Hyödyntämiskielloilla turvattaisiin osaltaan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 momentti ja pakkokeinolain 10 luvun 54 §:n 4 momentti sallivat edellä todetusti aina käyttää salaisen tiedonhankintakeinon ja salaisen pakkokeinon avulla saatua ns. ylimääräistä tietoa poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Näiden säännösten yksityiskohtaisten perusteluiden (HE 222/2010 vp, s. 357 ja HE 224/2010 vp, s. 134) mukaan, kun ylimääräistä tietoa käytetään poliisin toiminnan suuntaamiseksi, sitä ei käytetä näyttönä tai tiedonhankintakeinon perusteena. Koska eduskunnan oikeusasiamies on tarkastuspöytäkirjassaan EOAK/592/2022 suhtautunut kriittisesti ajatukseen, että oikeudellisesti sitovia ja velvoittavia käyttöoikeusrajoituksia voitaisiin, kuten ylimääräisen tiedon käytön osalta ilmeisesti on ajateltu tehtävän, asettaa pelkästään esityölausumiin perustuen, on hyödyntämiskielloista tässä yhteydessä perusteltua säätää lain tasolla niiden oikeudellisen velvoittavuuden varmistamiseksi.

Mahdollisuudella luovuttaa rikosta koskevaa tietoa rikostorjuntaviranomaisille kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja rikostorjuntaviranomaisten toiminnan suuntaamiseksi sekä näihin luovutustarkoituksiin liittyvistä hyödyntämiskielloista säätämällä turvattaisiin siviilitiedustelun salassapitoa. Esimerkiksi esitutkinnan aloittaminen ja siihen liittyvä pakkokeinojen käyttö rikoksesta epäiltyä kohtaan paljastaa lähtökohtaisesti ilmoituksen tekemisen taustalla olleen siviilitiedustelumenetelmän käytön ja sen kohdentamisen tiedustelumenetelmän käytön kohteelle. Se voi näin vaarantaa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi toteutettavan pitkäaikaisen ja menestyksekkään tiedusteluoperaation. Laissa säädetty kiellot käyttää tietoa rikosprosessuaalisia tarkoituksia varten mahdollistavat tiedusteluoperaation ja sen pitkäaikaisten tavoitteiden suojaamisen.

Pykälän 2 momentiksi siirrettäisiin muuttumattomana voimassa olevan 44 §:n 4 momentti. Momentin mukaan suojelupoliisi saisi aina luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa syyttömyyttä tukeväksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Edellä käsitellyistä 44 §:stä ja 44 a §:n 1 momentista poiketen säännöksessä ei olisi rajoitettu mahdollisina luovutuksensaajina olevien tahojen piiriä. Tiedon luovuttaminen syyttömyyttä tukeväksi selvitykseksi tapahtuisi käytännössä esitutkintaviranomaiselle, mutta momentissa tarkoitettu tiedon luovuttaminen hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi voisi tapahtua paitsi rikostorjuntaviranomaiselle niin myös mille hyvänsä muulle sellaiselle viranomaiselle tai muulle taholle, jolla olisi tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa tapahtumainkulkuun vaaran tai vahingon toteutumisen estämiseksi. Momentissa tarkoitettu vaara tai vahinko voisi liittyä muuhunkin kuin rikokseen. Kysymys voisi olla esimerkiksi onnettomuuden estämisestä. Mitä merkittävämmästä vaarasta hengelle, terveydelle tai vapaudelle olisi kyse, sitä matalampi olisi kynnys tehdä ilmoitus vaaran estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle. Ilmoitus voitaisiin tehdä myös yksityiselle henkilölle tai yhteisölle, jos tämä olisi tarpeen merkittävän ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaran estämiseksi.

44 b §. Ilmoituksen siirtämisestä päättäminen. Pykälässä säädettäisiin päätöksenteosta koskien 44 §:n 1 momentissa tarkoitettujen ilmoituksen siirtämistä sekä niistä harkintakriteereistä, joita sovellettaisiin 44 §:n 3–5 momenteissa tarkoitettuun harkinnanvaraiseen ilmoittamiseen ja rikosta koskevan tiedon luovuttamiseen. Säännökset siirrettäisiin muuttumattomina uuteen 44

b §:n voimassa olevan lain 44 §:stä, ainoastaan niiden sisältämiä säännösviittauksia päivitetäisiin uutta pykälärakennetta vastaavaksi.

Pykälän 1 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan lain 44 §:n 1 momentin toinen virke. Sen mukaan edellä 44 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta saataisiin suojelupoliisin päällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi tai hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Pykälän 2 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan lain 44 §:n 3 momentti. Säännöksen sanamuotoa yksinkertaistettaisiin muuttamatta sen sisältöä, ja säännösviittaukset päivitetäisiin uutta pykälärakennetta vastaaviksi. Momentin mukaan, kun harkitaan 44 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä tai 44 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä taikka tiedon luovuttamista, arvioinnissa on otettava huomioon kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon myös silloin, kun harkitaan tiedon luovuttamista 44 §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuista rikoksista. Momentin mukaisia punnintakriteereitä sovellettaisiin toisin sanoen silloin, kun suojelupoliisin päällikkö arvioi, onko 44 §:n 1 momentissa tarkoitettu jo tehdystä ns. ylitörkeästä rikoksesta ilmoittamista välttämätöntä siirtää, kun arvioidaan 44 §:n 3–5 momenttien mukaista harkinnanvaraista ilmoittamista ja tiedon luovuttamista lievemmin rangaistavasta rikoksesta, ja kun arvioidaan tiedon luovuttamista sellaisesta 44 §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitettusta ylitörkeästä rikoksesta, joka jo on rikostorjuntaviranomaisen tiedossa.

44 c §. *Rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittaminen ja käyttö tuomioistuimessa.* Pykälä koskisi rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittamista ja käyttöä tuomioistuimessa. Siihen siirrettäisiin asiallisesti muuttumattomina voimassa olevan lain 44 §:ään sisältyvää sääntelyä.

Pykälän 1 momentiksi siirrettäisiin voimassa olevan lain 44 §:n 5 momentti. Sen mukaan, jos esitutkintaviranomainen käynnistäisi esitutinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka toimivaltainen viranomainen käynnistää rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen 44 §:ssä tai 44 a §:n 2 momentissa tarkoitettua tiedon luovutuksen perusteella, olisi sen ennen esitutinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämistä ilmoitettava siitä suojelupoliisille. Momentissa ei ole tarpeen eikä mahdollistakaan viitata 44 a §:n 1 momentin tarkoittamiin tiedonluovutuksiin, koska tässä tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtyminen on suljettu pois kyseisessä säännöksessä asetettujen käyttöoikeusrajoitusten johdosta.

Pykälän 2 momentiksi siirrettäisiin asiallisesti muuttumattomana voimassa olevan lain 44 §:n 6 momentti. Sen mukaan tuomioistuin päättäisi pääasian käsittelyn yhteydessä 44 §:n tai 44 a §:n 2 momentin perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä. Lisäksi momentissa todettaisiin voimassa olevan lain mukaan, että tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa. Momentissa ei viitattaisi 44 a §:n 1 momenttiin, koska kyseisessä säännöksessä säädetyt luovutuksensaajana olevaa esitutkintaviranomaista sitovat käyttöoikeusrajoitukset merkitsivät, että se ei voi käyttää luovutettua tietoa rikosprosessissa.

45 §. *Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen.* Pykälän 2 momentin viittaussäännökseen tehtäisiin tekninen muutos 5 a luvun 44 §:n muuttamisen takia. Momentissa viitattaisiin 44, 44 a ja 44 b §:iin.

55 §. *Yhteistyö muiden viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa.* Pykälän 4 momenttia täsmennettäisiin. Rikosta koskevien tietojen luovuttamisesta rikostorjuntaan säädettäisiin 5 a luvun 44 §:ssä ja 44 b §:ssä.

57 §. *Kansainvälinen yhteistyö.* 4 momentin tietojen luovutusta koskevaa sääntelyä täsmennettäisiin vastaamaan poliisin henkilötietolain 51 §:ään esitettyä sääntelyä. Suojelupoliisilla olisi tarve luovuttaa salassa pidettäviä muita kuin henkilötietoja ulkomaisille tahoille vastaavalla tavalla kuin se voisi poliisin henkilötietolain nojalla luovuttaa henkilötietoja. Poliisilain ja poliisin henkilötietolain kansainvälisessä yhteistyössä tehtävien tietojen luovutusta koskevien sääntelyiden tulisi siten vastata toisiaan. Suojelupoliisi voisi siten momentin nojalla luovuttaa salassa pidettäviä muita kuin henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä edellä tarkoitettua tehtävää hoitavalle Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle (Natolle) ja kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol), jos luovuttaminen olisi tarpeen suojelupoliisin tai luovutuksensaajan tehtävän suorittamiseksi eikä tietojen luovuttaminen olisi vastoin kansallista etua. Pykälässä tarkoitetaan muilla kuin henkilötiedoilla esimerkiksi turvallisuusuhkia koskevia analyysejä, ilmiöihin liittyviä tietoja tai tilannekuvatietoja. Samassa pykälän voimassa olevissa 5 ja 6 momenteissa säädetään tiedonluovuttamiseen liittyvistä kansainvälisiin ja muihin perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin liittyvistä rajoituksista, jotka tulee ottaa huomioon myös silloin kun luovutetaan momentissa tarkoitettuja muita kuin henkilötietoja.

61 §. *Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset.* Pykälän 2 momentin 3 kohdan viittaussäännökseen tehtäisiin tekninen muutos. Ilmoituksen siirtämisen osalta kohdassa viitattaisiin voimassa olevan lain 44 §:n 1 § momentin sijasta 44 b §:n 1 momenttiin.

7.2 Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

50 §. *Henkilötietojen luovuttaminen.* Pykälän 2 momentin toista virkettä täsmennettäisiin siten, että tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikokseen liittyvän henkilötiedon luovuttamisesta säädetäisiin poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä. Momentin toista virkettä muutettaisiin siten, että siinä todettaisiin palomuuria koskevassa sääntelyssä eli poliisilain 5 a luvun 44 §:ssä säädetävän ainoastaan sellaisista rikokseen liittyvistä henkilötiedoista, jotka on saatu tiedustelumenetelmän käytön avulla. Sääntelyllä täsmennettäisiin tältä osin jossain määrin epäselvää nykytilaa henkilötietojen luovuttamisesta. Momentin toisessa virkkeessä ehdotettaisiin siten säädetäväksi tarkkarajaisesta poikkeamisesta poliisin henkilötietolain soveltamisesta. Tätä toisessa virkkeessä olevaa poikkeusta lukuun ottamatta henkilötietojen luovuttamiseen sovellettaisiin poliisin henkilötietolakia. Palomuurisääntelyn tarkoituksena olisi rajoittaa ainoastaan tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikostiedon ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen luovuttamista. Muilta osin henkilötietojen luovuttamisesta säädetäisiin edelleen tässä pykälässä.

51 §. *Henkilötietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin niin, että suojelupoliisi saisi luovuttaa henkilötietoja Pohjois-Atlantin liitolle (Nato). Momentissa muutettaisiin myös henkilötietojen luovutusta Euroopan unionin toimielimille ja virastoille. Momentti mahdollistaisi siten henkilötietojen luovuttamisen sekä Natolle että sellaisille Euroopan unionin toimielimille ja virastoille, joilla on momentissa mainittuja tehtäviä, jotka liittyvät kansalliseen turvallisuuteen, yleiseen turvallisuuteen tai rikostorjuntaan. Samassa yhteydessä erillinen maininta Europolista voitaisiin poistaa.

Pohjois-Atlantin sopimusta koskeva laki (442/2023) tuli voimaan 5.4.2023 valtioneuvoston asetuksella Pohjois-Atlantin sopimuksesta (644/2023). Siviilitiedustelulla on Pohjois-Atlantin liitossa (Nato) tärkeä rooli. Naton siviilitiedusteluun liittyvä yhteistyö on keskitetty Naton turvallisuus- ja tiedustelujaostoon (Joint Intelligence and Security Division (JIS)), joka jakautuu puolestaan siviili- ja sotilastiedustelukomiteoihin. Näissä komiteoissa liittolaisia edustavat niiden siviili- ja sotilastiedustelupalvelut. Suojelupoliisi on osallistunut kattavasti

siviilitiedustelukomitean (Civilian Intelligence Committee (CIC)) toimintaan sen jälkeen, kun Suomesta tuli Naton tarkkailijajäsen kesällä 2022. Siviilitiedustelukomitean yksi tehtävä on tuottaa tietoa, joka tukee Natoa päätöksenteossa. Komiteassa on mukana liittolaismaiden turvallisuus- ja tiedustelupalveluita. Yhteistyötä tehdään Natoon kohdistuviin turvallisuusuhkiin liittyvissä asioissa, kuten terrorismin torjunnassa ja vastatiedustelussa. Tietojen vaihtaminen on olennainen osa toimintaa. Ehdotettu muutos mahdollistaisi suojelupoliisin osallistumisen Naton siviilitiedusteluyhteistyöhön täysipainoisesti, kun se voisi luovuttaa henkilötietoja Natolle ja sen toimielimille.

Natossa siviilitiedustelun puolella henkilötietoja olisi tarpeen luovuttaa erityisesti siviilitiedustelukomitealle sekä sen analyysiyksikölle, joiden toimesta niitä voidaan hyödyntää Naton tiedusteluanalyysin tuotteisiin. Natolla ei ole omaa tiedustelukyvyyttä, vaan Nation laatimat analyysit pohjautuvat liittolaisten välittämään tietoon. Näissä Nation laatimissa analyyseissa tai analyysituotteissa ei yleensä mainita henkilötietoja vaan ne suodatetaan pois ennen lopullista analyysituotetta. Mutta jotta analyysi tai analyysituote olisi mahdollista laatia, niin sen valmistelu edellyttää myös henkilötietojen käsittelyä, jotka analyysiyksikkö saa jäsenvaltioiden turvallisuus- ja tiedustelupalveluilta. Lisäksi siviilitiedustelukomitean hallinnollista toimintaa tukeva turvallisuustoimisto (Nato Office of Security (NOS)) voisi tulla kyseeseen sellaisena Naton toimielimenä, jolle henkilötietoja olisi voitava luovuttaa.

Suojelupoliisille tulisi siten ehdotetun muutoksen myötä mahdollisuus luovuttaa henkilötietoja Naton jäsenvaltioiden turvallisuus- ja tiedustelupalveluiden lisäksi Natolle ja sen toimielimille. Selvyyden vuoksi momenttiin lisättäisiin mahdollisuus luovuttaa henkilötietoja momentissa mainittuja tehtäviä hoitaville Euroopan unionin virastoille ja toimielimille. Suojelupoliisin tehtävien suorittamisen kannalta voi olla välttämätöntä luovuttaa henkilötietoja Euroopan unionin virastoille, kuten Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle Europolille tai Euroopan raja- ja merivartiosto Frontexille sekä sen toimielimille, kuten komission pääosastoille, jotka hoitavat momentissa tarkoitettuja tehtäviä. Komission pääosastoilla on esimerkiksi kansainvälisiin pakotteisiin liittyviä tehtäviä, joita varten Suojelupoliisin olisi voitava luovuttaa henkilötietoja, silloin kun se on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävien suorittamiseksi. Koska momenttiin lisättäisiin mahdollisuus henkilötietojen luovuttamiselle Euroopan unionin virastoille, voitaisiin momentista poistaa erillinen maininta Europolista, koska se on Euroopan unionin erillisvirasto. Europolin osalta muutoksella ei siten muutettaisi voimassa olevaa asiantilaa eli sille voitaisiin jatkossakin momentin nojalla luovuttaa henkilötietoja.

Henkilötietojen luovuttamisessa olisi aina jokaisessa yksittäistapauksessa huomioitava pykälän muiden momenttien tietojenluovuttamista koskevat rajoitteet eli erityisesti ihmis- ja perusoikeuksien kunnioittamista koskevat vaatimukset sekä tietosuojan taso. Voimassa olevan pykälän 4 ja 5 momenteissa säädetään edellä mainituista asioista siten, että päätettäessä tietojen luovuttamisesta on lisäksi otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion ihmisoikeustilanne, luovutuksen merkitys Suomen kansainvälisille suhteille sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja muut velvoitteet. Lisäksi on otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille. Edelleen kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto on kielletty, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti. Näitä momenteja ei esitettäisi muutettavaksi, vaan ne tulevat jatkossakin koskemaan kaikkia suojelupoliisin tekemiä tietojenluovutuksia mukaan lukien henkilötietojen luovuttamista Natolle.

Tietojen luovuttamisen edellytyksenä olisi edelleen niin ikään niiden välttämättömyys kyseisen tehtävän kannalta. Tältäkin osin ei muutettaisi voimassa olevassa laissa säädettyä tiedonluovuttamiskynnystä.

7.3 Laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa

17 §. *Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa.* Pykälään tehtäisiin tekninen muutos poliisilain 5 a luvun 44 §:n muuttamisen takia, ja pykälän otsikkoa muutettaisiin vastamaan paremmin sen sisältöä. Poliisilain 5 a luvun 44, 44 a ja 44 b §:ää sovellettaisiin tietoliikennetiedustelulla saadun tiedon rikostorjuntaan tai muihin mainituissa säännöksissä säädettyihin tarkoituksiin luovuttamiseen. Rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittamiseen ja käyttöön tuomioistuimessa sovellettaisiin 44 c §:ää.

7.4 Laki sotilastiedustelusta

79 §. *Rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan.* Pykälässä säädettäisiin niin sanotusta palomuurista, joka koskisivat eräitä poikkeuksia käyttötarkoitussidonnaisuuteen. Tiedustelutoimivaltuuksilla saatuja tietoja ei lähtökohtaisesti saisi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin tämän lain 2 §:ssä säädettyä tarkoitusta varten. Säännöksen tulkinnasta ei ole käytännössä voinut epäselvyyttä, mutta muutoksella halutaan täsmentää säännöksen sanamuotoa mahdollisten tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi. Tältä osin pykälän muutoksia ei voida pitää merkittävänä, sillä jo nykyisessä oikeustilassa ilmoituksen on katsottu voivan sisältää myös rikosta koskevaa tietoa eikä sääntely ole ottanut kantaa siihen, onko toimivaltaisella viranomaisella jo tieto ilmoitettavasta rikoksesta. Rikosta koskevan tiedon luovuttamisen edellytykset vastaisivat edelleen niitä edellytyksiä, jotka on säädetty rikoksesta ilmoittamiselle voimassa olevassa lainsäädännössä.

Pykälään lisättäisiin myös kokonaan uusi 5 momentti, jossa olisi kyse alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivassa tarkoituksessa tapahtuvasta rikostiedon luovuttamisesta rikostorjuntaviranomaisille.

Pykälän otsikko muutettaisiin ilmentämään pykälän sisältöä paremmin. Nykymuodossaan otsikko saattaa antaa käsityksen, että pykälässä säädettäisiin minkä tahansa tiedon luovuttamisesta rikostorjuntaan. Ehdotettu muotoilu ilmentäisi paremmin sitä, että kyse on tiedustelumenetelmän avulla saadun rikosta koskevan tiedon ilmoittamisesta ja rikostorjuntaviranomaiselle luovuttamisesta. Muiden kuin rikosta koskevien tietojen luovuttamisesta säädettäisiin erikseen.

Momenttiin tehtävillä muutoksilla ei olisi tarkoitus muuttaa nykytilaa niin, että tiedustelumenetelmiä voitaisiin käyttää rikostorjuntaviranomaisen pyynnöstä taikka poliisilaissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen tai pakkokeinolaissa tarkoitettujen salaisten pakkokeinojen kiertämiseksi. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti tiedustelumenetelmien käytön aloittaminen, käyttö ja kohdentaminen eivät voi tapahtua rikostorjuntaviranomaisten pyynnöstä. Palomuurisääntelyssä on kyse sotilastiedusteluviranomaisen tehtäviensä suorittamisen yhteydessä saamasta tiedosta, joka sattumalta liittyy rikokseen.

Pykälän 1 momentin ensimmäistä virkettä selkeytettäisiin viittaamalla tiedustelumenetelmän käytön avulla saatuu tietoon. Sotilastiedusteluviranomaisen olisi ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Kyseessä olisi sotilastiedusteluviranomaiselle säädetty velvollisuus.

Vaikka voimassa olevan säännöksen tulkinnasta ei ole ollut epäselvyyttä, säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selkeytettäväksi. Voimassa olevan säännöksen muotoilua voidaan pitää epätarkkana, sillä siinä viitataan tiedustelumenetelmän käytön aikana tapahtuneisiin tekoihin. Nyt ehdotettu muotoilu viittaisi tiedustelumenetelmän käytön avulla saatuu tietoon, mikä

ilmentäisi paremmin sitä, että tieto on saatu nimenomaisesti tiedustelumenetelmän käytön avulla.

Ehdotettu muutos kuvaa palomuurisääntelyn tarkoitusta aiempaa paremmin ja sitä sovellettaisiin pelkästään sellaisen tiedon luovuttamiseen, jonka sotilastiedusteluviranomainen on saanut jollain tiedustelumenetelmällä. Momentin sisältämä palomuurisääntely ei koskisi eikä rajoittaisi muulla tavoin kuin tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamista keskusrikospoliisille. Sotilastiedusteluviranomainen voisi saada tiedon henkilön tekemästä rikoksesta esimerkiksi kansalaisen antamana vihjeenä tai julkisesti saatavilla olevien avointen tietolähteiden seurannan avulla sinä aikana, jolloin sillä olisi käynnissä kyseiseen henkilöön kohdistuva esimerkiksi telekuuntelu. Täsmennyksellä selvennettäisiin, että momentin sisältämä palomuurisääntely ei koskisi eikä se siten myöskään rajoittaisi tällaisen muulla tavalla kuin tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamista keskusrikospoliisille.

Momenttia tarkennettaisiin myös lisäämällä nimenomainen viittaus siihen, että sotilastiedusteluviranomainen voi luovuttaa säännöksessä tarkoitettua rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle ilmoittamisen lisäksi.

Momenttiin lisättäisiin toinen virke, jonka mukaan sotilastiedusteluviranomainen saisi luovuttaa momentissa tarkoitettua rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle rikoksen esitutkinnasta vastaavalle viranomaiselle. Momentin mukana sotilastiedustelulla olisi siis velvollisuus ilmoittaa ja luovuttaa säännöksessä tarkoitettua tietoa säännöksessä tarkoitetuista rikoksista keskusrikospoliisille, mutta myös mahdollisuus ilmoittaa ja luovuttaa tietoa myös muulle esitutkinnasta vastaavalle viranomaiselle.

Voimassa olevassa säännöksessä käytetty viittaus ilmoittamiseen saattaa johtaa tulkintaan, jonka mukaan ilmoittamisella viitattaisiin tilanteisiin, joissa esitutkintaviranomaisella ei ole aiempaa havaintoa ilmoitettavasta momentissa tarkoitettua vakavasta rikoksesta. Nyt ehdotetun muutoksen myötä aiempaa selkeämmin sotilastiedusteluviranomainen voisi luovuttaa tietoa esitutkintaviranomaisella jo käynnissä olevaan esitutkintaan liittyen. Momentissa tarkoitettu tiedon luovuttaminen voisi tapahtua esitutkinviranomaisen pyynnöstä tai sotilastiedusteluviranomaisen aloitteesta.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 80 §:n 1 momentti. Lain 80 §:n 1 momentti koskee sotilastiedusteluviranomaisen velvollisuutta ja oikeutta ilmoittaa hankkeilla olevasta rikoksesta toimivaltaiselle viranomaiselle. Kyse olisi sotilastiedusteluviranomaiselle säädetyistä velvollisuudesta ilmoittaa viipymättä rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisesta tiedustelumenetelmän käytön avulla tietoon tulleesta vielä estettävissä olevasta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Säännöksen sanamuotoa tarkennettaisiin koskemaan rikoksen estämiseksi toimivaltaista viranomaista. Voimassa oleva viittausta toimivaltaiseen viranomaiseen ei voida pitää säännöksen tarkoituksen kannalta tarkkana. Rikoksen estämisen kannalta toimivaltaisia viranomaisia ovat poliisiviranomaiset, Tulli ja Rajavartiolaitos sekä Puolustusvoimat, jossa rikostorjunta on sisäisesti eriytetty sotilastiedustelutoiminnasta.

Momenttiin tehtäisiin vastaavat täsmennykset kuin pykälän 1 momenttiin, ja 2 momentissa viitattaisiin tiedustelumenetelmän avulla saatuun tietoon. Muulla tavalla kuin tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun tiedon luovuttamista toimivaltaiselle viranomaiselle ei ole syytä rajoittaa. Näissä tilanteissa tietoa ei ole saatu erityisesti sotilastiedusteluviranomaisen käyttöön säädettyjen tiedustelumenetelmien käytöllä.

Toiseksi momenttia tarkistettaisiin 1 momenttia vastaavasti niin, että se jatkossa koskisi paitsi varsinaista ilmoittamista hankkeilla olevasta rikoksesta, myös muuta tiedon luovuttamista sellaisesta rikoksesta. Lisäys olisi tarpeen sen varmistamiseksi, että sotilastiedusteluviranomaisella on mahdollisuus luovuttaa toimivaltaiselle viranomaiselle lisätietoa sellaista rikosta koskien, jonka hankkeilla olostä kyseinen viranomainen sinänsä on jo tietoinen. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että poliisilla olisi jo vihjetieto hankkeilla olevasta laaja-alaiseen vaikuttamiseen liittyvästä tuhotyöstä. Jos sotilastiedusteluviranomainen saa omassa toiminnassa tiedustelumenetelmien käytön avulla tiedon mahdollisesta tekopaikasta tai -ajankohdasta, sotilastiedusteluviranomaisen olisi voitava luovuttaa kyseisiä tietoja poliisille.

Pykälän 3 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 79 §:n 2 momentti. Momentti koskee tilanteita, joissa tiedustelumenetelmän käytön aikana on saatu tietoa, jolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Momentissa tarkoitettu ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen ovat harkinnanvaraisia. Ehdotetut muutokset vastaisivat pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotettuja muutoksia.

Rikosta koskevan tiedon luovuttaminen voisi tapahtua paitsi sotilastiedusteluviranomaisen aloitteesta, myös toimivaltaisen viranomaisen sotilastiedusteluviranomaiselle osoittaman pyynnön johdosta.

Momentissa tarkoitettua tietoa voitaisiin luovuttaa niin keskusrikospoliisille kuin muulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Koska kyse olisi lievemmin rangaistavista rikoksista kuin 1 momentissa, ei niiden tutkintajärjestelyihin liity samankaltaista keskusrikospoliisille kuuluvaa koordinoitutarvetta kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Tieto olisi voitava luovuttaa suoraan esimerkiksi sille poliisilaitokselle, jolla on alueellinen toimivalta esitutkinnan suorittamiseksi tai joka jo suorittaa sen rikoksen tutkintaa, jota koskevaa tietoa luovutetaan.

Pykälän 4 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 80 §:n 2 momentti. Momentti koskee tilanteita, joissa tiedustelumenetelmän käytön aikana on saatu tietoa, joka koskee hankkeilla olevaa rikosta, josta säädetty ankarain rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Momenttiin tehtäisiin vastaavat muutokset, mitä aiempiin momentteihin on esitetty. Momentissa tarkoitettu ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen ovat harkinnanvaraisia. Momenttia tarkistettaisiin vastaavalla tavalla kuin 1–3 momentteja, joten säännös koskisi tiedustelumenetelmän käytön avulla tulleiden rikosten ilmoittamisen lisäksi myös rikosta koskevan tiedon luovuttamista.

Pykälän 5 momentti olisi uusi. Sinä säädetäisiin sotilastiedusteluviranomaisen oikeudesta 1–4 momentin estämättä aina ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa säädetystä rikoksesta sekä luovuttaa tietoa sellaisesta rikoksesta 1 ja 2 momentissa tarkoitettulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Momentissa viitatuissa rikoslain luvuissa säädetään rangaistavaksi maanpetosrikokset, valtiopetosrikokset ja terrorismirikokset.

Maanpetos-, valtiopetos- ja terrorismirikosten estämisellä ja selvittämisellä suojataan maanpuolustusta ja kansallista turvallisuutta, minkä vuoksi kyseisten rikosten estämistä ja selvittämistä voidaan pitää tiedustelumenetelmiä käyttämällä hankittujen tietojen alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa yhteensopivina tietojen käyttötapoina. Sotilastiedusteluviranomaisen tiedustelutoiminnan kohteena on lain 4 §:n mukaan muun muassa Suomen maanpuolustukseen kohdistuva tiedustelutoiminta. Kohteena olevaa toimintaa voidaan toteuttaa ei rikolliseksi toiminnaksi katsottavin keinoin, mutta se voi toiminnan kehittyessä muuttua rikokseksi. Näin ollen on luonnollista, että samaan uhkajatkumoon liittyvää tietoa toiminnasta voidaan siirtää myös toimivaltaiselle viranomaiselle rikoksen torjumiseksi eikä tiedonluovutusta ole tarpeen rajoittaa vastaavasti kuin pykälän aiemmissa momenteissa.

Ehdotetussa momentissa käytetty viittaus 1–4 momentteihin merkitsisi sitä, että sotilastiedusteluviranomainen voisi ilmoittaa jo tapahtuneesta rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitettusta rikoksesta keskusrikospoliisille ja luovuttaa keskusrikospoliisille sellaista rikosta koskevaa tietoa siihen katsomatta, onko rikoksesta säädetty ankarin rangaistus vähintään kolme vuotta vankeutta. Ilmaisusta merkitsisi samoin sitä, että sotilastiedusteluviranomainen voisi ilmoittaa vielä hankkeilla olevasta rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitettusta rikoksesta rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle ja luovuttaa sille sellaista rikosta koskevaa tietoa siihen katsomatta, onko rikoksesta säädetty ankarin rangaistus vähintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa tarkoitettuja rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on alle kolme vuotta, ovat esimerkiksi maanpuolustusta koskien tuottamuksellinen turvallisuussalaisuuden paljastaminen, maanpetoksellinen yhteydenpito ja laitton sotilaallinen toiminta. Momenttiin sisältyvä viittaus rikoslain 12, 13 ja 34 a lukuihin olisi sillä tavalla avoin, että jos rikoslain kyseisissä luvuissa säädettäisiin rangaistavaksi nykyisin kriminalisoimattomia tekoja, tulisivat ne viittauksen ja siten 5 momentin soveltamisen piiriin. Ratkaisu on perusteltu siksi, että myös tulevaisuudessa rikoslain edellä mainituissa luvuissa mahdollisesti rangaistavaksi säädettävissä teoissa olisi, lukujen otsikoiden mukaisesti, kyse maanpetos-, valtiopetos- tai terrorismirikoksista, joiden suojeluobjektina aina on valtion turvallisuus.

Momentin tarkoituksena olisi siis mahdollistaa kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten ilmoittaminen ja sellaisia rikoksia koskevien tietojen luovuttaminen toimivaltaiselle rikostorjuntaviranomaiselle laajemmin kuin mitä 1 ja 2 momenteissa on säädetty. Momentin salliva sääntely ei syrjäytä 1 ja 2 momentteihin sisältyvää velvoittavaa sääntelyä siten, että ilmoittaminen rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa tarkoitetuista rikoksista muuttuisi sotilastiedusteluviranomaiselle harkinnanvaraiseksi.

80 §. *Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa.* Pykälän 1 momentti olisi uusi. Voimassa olevan lain 1 momentti siirrettäisiin aiemmin mainitusti 79 §:n 3 momentiksi.

Momentin mukaan sotilastiedusteluviranomainen saisi luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua rikosta koskevaa tietoa aina maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Jos tietoa luovutettaisiin momentissa tarkoitettuun tavoin, tietoa ei saisi käyttää salaista tiedonhankintakeinoa, salaista pakkokeinoa tai muuta pakkokeinoa koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasiassa. Asiallisesti toiminnan suuntaamisella tarkoitettaisiin momentissa sitä, että toimivaltaisella viranomaisella jo käynnissä olevassa toiminnassa voitaisiin useista eri toimintavaihtoehtoista priorisoida vaihtoehtoa, johon tiedustelumenetelmän käytön avulla saatu tieto antaisi toimivaltaiselle viranomaiselle viitteen kohdistaa resursseja parhaalla mahdollisella tavalla.

Momentin sääntely sallisi sotilastiedusteluviranomaisen ilmoittaa ja luovuttaa tietoja ainoastaan 79 §:n 3–5 momentissa tarkoitetuista rikoksista, eli se ei laajentaisi niiden rikosten joukkoa, joista rikostorjuntaviranomaisille voidaan luovuttaa tietoa. Momentin nojalla tapahtuva ilmoittaminen tai tiedonluovutus ei näin ollen voisi koskea mitään sellaista jo tapahtunutta rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on alle kolme vuotta vankeutta, eikä mitään sellaista hankkeilla olevaa estettävää rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on alle kaksi vuotta vankeutta. Ainoan poikkeuksen muodostaisivat 79 §:n 5 momentissa tarkoitettut rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa rangaistaviksi säädetyt rikokset, joista ilmoittamista ja joita koskevan tiedon luovuttamista ei olisi sidottu rikoksesta säädettyyn enimmäisrangaistukseen.

Ehdotetun säännöksen kohteena olevissa ehdotetuissa 79 §:n 3–5 momenteissa säädettäisiin sotilastiedusteluviranomaisen harkinnanvaraisesta oikeudesta ilmoittaa jo tapahtuneesta tai vielä estettävissä olevasta rikoksesta rikostorjuntaviranomaiselle, kun taas 79 §:n 1 ja 2 momentti koskisivat niin kutsuttuja ylitörkeitä rikoksia.

Edellä tarkoitetuista ylitörkeistä rikoksista ei voitaisi ilmoittaa eikä tietoa niistä luovuttaa nyt käsiteltävänä olevassa momentissa tarkoitetulla tavalla maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka luovutuksensaajana olevan viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Ylitörkeistä rikoksiin liittyvä tiedon ilmoittaminen ja luovuttaminen tapahtuisivat aina 79 §:n 1 ja 2 momentin nojalla. Voidaan katsoa, että ylitörkeiden rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyy niin suuri yhteiskunnallinen intressi, ettei luovutetun tiedon hyödyntämistä esimerkiksi salaisen tiedonhankintakeinon tai pakkokeinon perusteena tai näytönä rikosasiassa ole kohtuullista kieltää siten kuin nyt ehdotetussa momentissa tehtäisiin.

Sääntelyn tarkoituksena olisi mahdollistaa sotilastiedusteluviranomaisen toimivaltuuksillaan saaman tiedon riittävän tehokas hyödyntäminen. Sääntelyllä vastattaisiin ensisijaisesti turvallisuusuhkiin, jotka kattavat laajan joukon erilaisia vaikuttamisen keinoja, kuten esimerkiksi osana hybridivaikuttamista tapahtuva välineellistetty maahanmuutto ja kriittiseen infrastruktuuriin kohdistuva tiedustelutoiminta.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena ei ole laajentaa 79 §:ssä tarkoitettujen viranomaisten joukkoa. Säännöksessä tarkoitetun ilmoittamisen ja tiedon luovuttamisen tarkoituksena olisi antaa toimivaltaisille viranomaisille aiempaa paremmat mahdollisuudet maanpuolustusta ja kansallista turvallisuutta koskevien vaaratilanteiden ehkäisemiseen ja uhkien torjuntaan. Uhkien torjunta edellyttää tehokasta moniviranomaisyhteistyötä, jonka pohjana on riittävä tiedonvaihto eri viranomaisten välillä. Luovutettujen tietojen pohjalta laaditun uhka-arvion mukaisesti esimerkiksi poliisi voi suorittaa näkyvää tehostettua valvontaa maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden kannalta keskeiseen kohteeseen. Lisäksi tiedon avulla poliisi voisi tehdä ja päivittää suunnitelmiaan tai toimenpiteitään kohteen turvallisuusratkaisuihin ja muihin poliisin operatiivisen toiminnan järjestelyihin liittyen.

Maanpuolustukseen ja kansalliseen turvallisuuteen voi kohdistua tapauskohtaisesti myös muita rikoksia kuin 79 §:ssä ehdotetut rikoslain 12, 13 tai 34 a §:ssä tarkoitetut rikokset. Esimerkiksi rikoslain 34 luvussa rangaistavaksi säädetty yleisvaaralliset rikokset, 38 luvussa rangaistavaksi säädetty tieto- ja viestintärikokset ja rikoslain 41 luvussa rangaistavaksi säädetty aserikokset voivat tapauskohtaisesti kohdistua maanpuolustukseen ja uhata kansallista turvallisuutta.

Momentin nojalla rikoksesta voitaisiin ilmoittaa ja sitä koskevaa tietoa luovuttaa paitsi kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, myös muuksi luovutuksensaajana olevan rikostorjuntaviranomaisen toiminnan suuntaamiseksi. Poliisilain 5 luvun 54 §:n 4 momentin mukaan luottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttuvilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatua ns. ylimääräistä tietoa saadaan aina, toisin sanoen ilman rikoksen vakavuuden arviointia, käyttää poliisin toiminnan suuntaamiseksi. Vastaavasti pakkokeinolain 10 luvun 54 §:n 4 momentin mukaan poliisin luottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttuvilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saamaa ylimääräistä tietoa saadaan aina käyttää poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi.

Nyt ehdotetussa säännöksessä toiminnan suuntaamisella tarkoitettaisiin samaa kuin edellä mainituissa voimassa olevissa säännöksissä. Näin ollen toiminnan suuntaamisessa olisi kyse luovutetun tiedon hyödyntämisestä välillisesti niin, että sitä ei käytetä näyttönä taikka pakkokeinon tai tiedonhankintakeinon perusteena vaan esimerkiksi tutkintalinjan valitsemiseksi. Asiallisesti toiminnan suuntaaminen olisi esimerkiksi sitä, että rikostorjuntaviranomaisella jo käynnissä olevassa tutkinnassa voitaisiin useista eri tutkintalinjoista priorisoida vaihtoehtoa, johon tiedustelumenetelmän käytön avulla annettu tieto antaisi aiheen kohdistaa tutkintaresursseja. Toiminnan suuntaamista olisi myös se, että poliisi tai muu säännöksessä tarkoitettu rikostorjuntaviranomainen voisi momentin perusteella luovutetun rikostiedon avulla suunnata operatiivisen toimintansa painopistettä ja mahdollisesti estää uuden rikoksen tai rikollisuuden ilmiön kärjistymistä. Samalla tieto voisi täydentää toimivaltaisen viranomaisen rikollisuuden tilannekuvaa ja sitä voitaisiin hyödyntää

operatiivisessa ja strategisessa analyysissä esimerkiksi erilaisten rikollisuusilmiöiden muodostaman uhkan kartoittamiseksi.

Käytännössä suuntaamisen kohteena olisi yleensä rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyvä poliisin toiminta, mutta tiedon luovuttaminen rikostorjuntaviranomaisen toiminnan suuntaamiseksi voisi tapahtua poliisille myös muiden poliisilain 1 luvun 1 §:ssä säädettyjen tehtävien kuten oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen suuntaamiseksi. Rikosta koskevan tiedon luovuttaminen esimerkiksi Rajavartiolaitokselle voisi vastaavalla tavalla tapahtua paitsi rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvän toiminnan suuntaamiseksi, myös rajavartiolain (578/2005) 3 §:n 1 momentissa Rajavartiolaitoksen tehtäväksi säädetyn rajaturvallisuuden ylläpitämisen suuntaamiseksi.

Momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös ilmoitetulle tai luovutetulle tiedolle käyttörajoituksia. Luovutuksensaaja ei saisi hyödyntää momentin tarkoittamaa tietoa esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoituksessa eli esitutinnan aloittamisen perusteena samoin kuin salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä rikosasiassa. Koska luovutettu tieto olisi ennen kaikkea toimintaa suuntaavaa ja tilannekuvaa rikastavaa, ei sitä saisi käyttää henkilön rikosvastuuseen saattamiseksi.

Momentin perusteella asetettavat hyödyntämiskiellot aiheuttaisivat muun ohella poikkeuksen esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 3 pykälässä säädettyyn poliisin ns. esitutkintapakkoon. Kyseisen pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Mikäli poliisi tai muu esitutkintaviranomainen olisi saanut rikosta koskevan tiedon nyt kyseessä olevan momentin perusteella, ei se voisi tietoa koskevien laissa säädettyjen käyttörajoitusten takia suorittaa saamansa tiedon pohjalta esitutkintaa tai kirjata asiasta rikosilmoitusta. Hyödyntämiskielloilla turvataisiin osaltaan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Mahdollisuudella luovuttaa rikosta koskevaa tietoa rikostorjuntaviranomaisille maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja rikostorjuntaviranomaisten toiminnan suuntaamiseksi sekä näihin luovutustarkoituksiin liittyvistä hyödyntämiskielloista säätämällä turvataisiin osaltaan myös sotilastiedustelun salassapitoa. Esimerkiksi esitutkinnan aloittaminen ja siihen liittyvä pakkokeinojen käyttö rikoksesta epäiltyä kohtaan paljastaa lähtökohtaisesti ilmoituksen tekemisen taustalla olleen tiedustelumenetelmän käytön ja sen kohdentamisen tiedustelumenetelmän käytön kohteelle. Se voi näin vaarantaa sotilastiedustelutoiminnan edellyttämän pitkäaikaisen ja menestyksekkään tiedusteluoperaation. Laissa säädetty kiellot käyttää tietoa rikosprosessuaalisia tarkoituksia varten mahdollistavat tiedusteluoperaation ja sen pitkäaikaisten tavoitteiden suojaamisen.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 80 §:n 4 momentti. Säännökseen ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia. Momentin mukaan sotilastiedusteluviranomainen saisi aina luovuttaa tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Säännöksessä ei olisi rajoitettu mahdollisia luovutuksensaajia. Tiedon luovuttaminen syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi tapahtuisi käytännössä esitutkintaviranomaiselle, mutta momentissa tarkoitettu tiedon luovuttaminen hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi voisi tapahtua paitsi rikostorjuntaviranomaiselle niin myös mille hyvänsä muulle sellaiselle viranomaiselle tai muulle taholle, jolla olisi tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa tapahtumainkulkuun vaaran tai vahingon toteutumisen estämiseksi. Momentissa tarkoitettu

vaara tai vahinko voisi liittyä muuhunkin kuin rikokseen. Kysymys voisi olla esimerkiksi onnettomuuden estämisestä. Mitä merkittävämmästä vaarasta hengelle, terveydelle tai vapaudelle olisi kyse, sitä matalampi olisi kynnyksensä tehdä ilmoitus vaaran estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle. Ilmoitus voitaisiin tehdä myös yksityiselle henkilölle tai yhteisölle, jos tämä olisi tarpeen merkittävän ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaran estämiseksi.

80 a §. *Tietojen luovutuksesta ja ilmoituksen siirtämisestä päättäminen.* Pykälän 1 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan lain 79 §:n 6 momentti ja 80 §:n 6 momentti ja ne yhdistettäisiin. Säännökseen tehtäisiin ainoastaan tekninen muutos, jolla viitattaisiin lain 6 lukuun kokonaisuudessaan. Muilta osin säännökseen ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia. Momentin mukaan edellä 79 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta voitaisiin siirtää pääesikunnan tiedustelupäällikön päätöksellä.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin 79 §:n 1 momentti ja 3 momentti sekä 80 §:n 3 momentti niiltä osin, kuin ne koskevat ilmoituksen siirtämistä tai ilmoituksen tekemistä. Säännökset yhdistettäisiin koherentiksi kokonaisuudeksi. Säännökseen otettaisiin mukaan myös 79 §:n uusi 5 momentti. Momentin mukaan säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa ilmoitusta voitaisiin siirtää enintään vuodeksi kerrallaan. Harkittaessa ilmoituksen siirtämistä, olisi otettava huomioon maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon myös silloin, kun harkitaan tiedon luovuttamista 79 §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuista rikoksista. Momentin mukaisia punnintakriteereitä sovellettaisiin toisin sanoen silloin, kun pääesikunnan tiedustelupäällikkö arvioi, onko 79 §:n 1 momentissa tarkoitettu jo tehdystä ns. ylitörkeästä rikoksesta ilmoittamista välttämätöntä siirtää, kun arvioidaan 79 §:n 3-5 momenttien mukaista harkinnanvaraista ilmoittamista ja tiedon luovuttamista lievemmin rangaistavasta rikoksesta, ja kun arvioidaan tiedon luovuttamista sellaisesta 79 §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitettu ylitörkeästä rikoksesta, joka jo on rikostorjuntaviranomaisen tiedossa.

81 §. *Rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittaminen ja käyttö tuomioistuimessa.* Pykälän otsikko muutettaisiin vastamaan esitetyn pykälän sisältöä.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin säännöstä selkeyttäviä muutoksia. Asiallisesti säännös säilyisi ennallaan. Momentissa ei ole tarpeen eikä mahdollistakaan viitata 80 §:ssä tarkoitettuihin tiedonluovutuksiin, koska siinä tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtyminen on suljettu pois kyseisessä säännöksessä asetettujen käyttörajoitusten johdosta.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin asiallisesti muuttumattomana voimassa olevan lain 79 §:n 5 momentti sekä 80 §:n 5 momentti, jotka yhdistettäisiin yhdeksi säännökseksi. Ehdotetun säännöksen mukaan 79 §:n perustella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Lisäksi momentissa todettaisiin voimassa olevan lain mukaisesti, että tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasiassa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

Uuteen säännökseen ei tehtäisi asiasisällöllisiä muutoksia.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan mahdollisimman pian.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 8 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Artiklan toisen kohdan mukaan viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan tämä edellyttää käytännössä, että rajoituksella on painava yhteiskunnallinen tarve, puuttuminen ja tavoiteltava hyväksytty päämäärä ovat oikeassa suhteessa keskenään ja rajoitukselle on asianmukaiset ja riittävät perustelut (PeVL 35/2018 vp). Yksityiselämään puuttuminen on mahdollista ja voi olla verrattain laajamittaistakin, jos se tapahtuu EIS 8(2) artiklan edellyttämässä puitteissa. EIS 8(2) artiklan nojalla artiklan takaamiin oikeuksiin voidaan viranomaistoiminnassa puuttua, jos puuttuminen on kansallisen lain sallimaa, se tapahtuu tiettyjen artiklassa erikseen lueteltujen etujen turvaksi ja puuttumisen on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä.

Yksi yksityiselämän ja siten myös luottamuksellisen viestinnän suojaan puuttumisen mahdollistavista eduista on kansallinen turvallisuus. Vaatimus puuttumisen perustumisesta lakiin korostuu varsinkin silloin, kun oikeuksiin puututaan kohteelta salassa.

EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisella on oikeus siihen, että hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiaan sekä viestejään kunnioitetaan. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisten henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämisestä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

Sähköisen viestinnän välitystietojen käsittelyä koskeva sääntely kuuluu EU-oikeuden soveltamisalaan. Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin (2002/58/EY) 15 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat toteuttaa lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joilla rajoitetaan kyseisessä direktiivissä säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamisalaa, jos tällaiset rajoitukset ovat välttämättömiä, asianmukaisia ja oikeasuhteisia demokraattisen yhteiskunnan toimenpiteitä kansallisen turvallisuuden (valtion turvallisuus) sekä puolustuksen, yleisen turvallisuuden tai rikosten tai sähköisen viestintäjärjestelmän luvattoman käytön torjunnan, tutkinnan, selvittämisen ja syyteharkinnan varmistamiseksi. Tätä varten jäsenvaltiot voivat muun muassa hyväksyä lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, joissa säädetään tietojen säilyttämisestä sellaiseksi rajoitetuksi ajaksi, joka on perusteltua tässä kohdassa säädettyistä syistä. Unionin tuomioistuin on antanut useita ratkaisuja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin 15 artiklan tulkinnasta luettuna yhdessä perusoikeuskirjan kanssa. Useissa ratkaisuissa on käsitelty teleyritysten säilyttämien tietojen käyttöä viranomaistoiminnassa (esim. C-162/22, A. G. v. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra; yhdistetyt asiat C-339/20 ja C-397/20, VD ja SR; C-140/20, Commissioner of An Garda Síochána ym. ja yhdistetyt asiat C-793/19 ja C-794/19, SpaceNet ja Telekom Deutschland).

Euroopan unionin tuomioistuin on ratkaisussaan *La Quadrature du Net ym. v. Premier ministre ym.* (yhdistetyt asiat C-511/18, C-512/18 ja C-520/18) katsonut (kohta 103), että kun jäsenvaltiot panevat suoraan täytäntöön sähköisen viestinnän luottamuksellisuudesta poikkeavia toimenpiteitä asettamatta tällaisen viestinnän palveluntarjoajille käsittelyä koskevia velvollisuuksia, asianomaisten henkilöiden tietosuojaan ei sovelleta sähköisen viestinnän

tietosuojadirektiiviä. Ehdotettavassa sääntelyssä ei asetettaisi viestinnän palveluntarjoajille velvollisuuksia.

Perustuslakivaliokunnan mielestä kansallisen turvallisuuden suojaamiseen voi sinänsä sisältyä erittäin painavia perusteita rajoittaa henkilötietojen suojan ja yksityiselämän suojan perusoikeuksia. Tässä yhteydessä perustuslakivaliokunta on viitannut siihen, että kansallisella turvallisuudella voidaan myös EU-oikeudessa perustella toimenpiteitä, joilla puututaan perusoikeuksiin vakavammin kuin toimenpiteillä, joita perusteltaisiin jollain muulla tavoitteella (ks. myös esim. tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C520/18, 136 kohta). (PeVL 48/2022 vp, s. 4).

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp, s.74). Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta. Toimivaltasääntely on valiokunnan käsityksen mukaan yleensä merkityksellistä myös perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien näkökulmasta (ks. PeVL 67/2016 vp, PeVL 10/2016 vp). Esityksessä ei ehdoteta lisätoimivaltuuksia tiedusteluviranomaisille. Sääntelyä on selkeytetty poliisilain 44 §:ssä toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen ja toimivaltainen viranomaisen osalta. Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Perusoikeussäännökset suojaavat luonnollisia henkilöitä. Lisäksi perusoikeussäännökset ulottuvat oikeushenkilöihin välillisesti. Sen sijaan valtio ja muut julkisyhteisöt jäävät perusoikeussuojan ulkopuolelle (HE 309/1993 vp, PeVL 9/2015 vp). Näin ollen esimerkiksi vieraan valtion viranomaisorganisaation viestintä ei nauti luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain 10 §:n mukaista suojaa täydentää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklan mukainen yksityiselämän suoja sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattu yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa turvattu henkilötietojen suoja. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan, siltä osin kuin perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat. Kansallinen turvallisuus on Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 4.2 artiklan nojalla suljettu EU:n toimivallan ulkopuolelle.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan olennaista on, että laissa säädetään rajoituksista ja ehdoista, joita tietojen edelleen luovuttamisessa on noudatettava, ja niistä olosuhteista, joissa tiedot on hävitettävä.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeutta tehokkaaseen oikeussuojakeinoon koskevan 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka sopimuksessa tunnustettuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin

tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Tiedustelulainsäädännön antaminen mahdollistettiin muuttamalla perustuslain 10 §:ää. Perustuslain 10 §:n muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä on käsitelty sitä, mitä kyseisessä pykälässä tarkoitetaan muulla toiminnalla, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta (HE 198/2017 vp, s. 35–39). Perustuslain 10 §:n muuttamista koskevassa perustuslakivaliokunnan mietinnössä valiokunta tähdentää valtiosääntöoikeudellisen tulkinnan lähtökohtana sitä, että perustuslaista johtuu tarve yhtäältä tulkita kansallisen turvallisuuden käsitettä suppeasti sekä toisaalta asettaa uhan vakavuusaste korkealle. Valiokunnan mukaan rajoitusperusteeseen vetoavalla on myös velvollisuus esittää riittävät perustelut sille, että jokin toiminta voi muodostua vakavaksi uhaksi kansalliselle turvallisuudelle. Välttämättömyysvaatimuksen täyttymiseksi ei perustuslakivaliokunnan mielestä riitä, että tiedon hankkimisen luottamuksellisista viesteistä voidaan yleisesti katsoa edistävän kansallista turvallisuutta. Sen sijaan on osoitettava, että tiedon hankkiminen kussakin yksittäistapauksessa ja siihen liittyvät yksilökohtaiset perusoikeuksien rajoitukset ovat tehokkaita ja välttämättömiä keinoja hankkia tietoja kyseisessä tilanteessa kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta.” (PeVM 4/2018 vp s. 8–9). Kansallisen turvallisuuden käsitteen osalta on katsottu, että valtioilla on varsin laaja harkintavalta sen suhteen, millaisen toiminnan ne katsovat vaarantavan kansallista turvallisuuttaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä kansallisen turvallisuuden piiriin on katsottu kuuluvan ainakin sotilaallinen maanpuolustuksen, terrorismintorjunnan ja laittoman tiedustelutoiminnan torjunnan.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 35/2018 vp— HE 202/2017 vp siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi käsitellään tiedustelutietojen luovuttamista eräissä tapauksissa (s. 21–22) eli palomuurisääntelyä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että sääntelyä arvioitaessa on kiinnitettävä kuitenkin huomiota ensinnäkin siihen, että tiedustelutoiminnassa kysymys on luonteeltaan erilaisesta toiminnasta kuin poliisilain mukaisessa salaisten tiedonhankintakeinojen tai pakkokeinolain mukaisten salaisten pakkokeinojen käyttämisessä, ja että tämä tarkoittaa, että kysymys käyttötarkoitussidonnaisuudesta korostuu, kun arvioidaan mahdollista ylimääräistä tietoa tai sitä muistuttavaa tietoa koskevaa sääntelyä. Edelleen lausunnossa todetaan, että tiedustelutoiminnan rikostorjunnasta ja rikostutkinnasta eroava luonne huomioon ottaen perustuslakivaliokunnan mielestä tulee erityisesti varmistua siitä, ettei sääntely avaa mahdollisuuksia käyttää tiedustelua poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan sääntelyn kiertämiseen. Perustuslakivaliokunta katsoo, että merkityksellinen on se näkökohta, että rikostutkinnasta eriytyvää tiedustelutoimintaa ei pidä säännellä siten, että se avaisi tosiasiallisen mahdollisuuden kiertää tai väljentää poliisilaissa ja pakkokeinolaissa tietyille salaisille tiedonhankintakeinoille tai salaisille pakkokeinoille asetettuja edellytyksiä. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus on keskeinen rikosasiassa näyttönä käytettäviin tietoihin. Voimassa oleva poliisilain 5 a luvun 44 §:n on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Ehdotettu poliisilain 5 a luvun 44 §:n muuttaminen ja 44 a § ottavat perustuslakivaliokunnassa aiemmin lausutun huomioon eivätkä laajenna kuin osin niiden rikosten piiriä, joista tietoa voidaan luovuttaa. Ehdotetun 44 §:n 5 momentin nojalla suojelupoliisi saa aina ilmoittaa jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa säädetystä rikoksesta ja luovuttaa tietoa. Rikoslain 12 luvun maanpetosrikosten, 13 luvun valtiopetosrikosten tai 34 a luvussa säädettyjen terrorismirikosten rangaistusasteikot vaihtelevat elinkautisesta vankeusrangaistuksesta sakkoon. Rikosten rangaistusasteikot ilmentävät tekojen vakavuutta syyllisyyden ja teon moitittavuuden näkökulmasta, mutta eivät välttämättä teon vahingollisuutta ja vaarallisuutta kansallisen turvallisuuden suojaamisen tai oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen suojaamisen näkökulmasta. Mainittujen rikoslain lukujen rikosten voidaan katsoa uhkaavan kansallista turvallisuutta ja kytkeä rikoslain lukujen rikosnimikkeisiin on tarkkarajaisen sääntelyn kannalta perusteltua. Poliisilain 5 a luvun 44 §:n perusteella osasta rikoslain lukujen rikoksista on rangaistusasteikosta riippuen (ns. ylitörkeät rikokset) velvollisuus ilmoittaa ja luovuttaa tietoa

rikostorjuntaviranomaiselle ja osasta oikeus luovuttaa tietoa voimassa olevan lain kaltaisesti. Ehdotettu 44 §:n 5 momentti laajentaa niiden rikosnimikkeiden piiriä, joista on mahdollisuus ilmoittaa, koska ilmoittaminen ei ole sidottu rangaistusasteikkoon, vaikka rikostyyppi pysyy samankaltaisena. Edelleen ehdotetun 44 a §:n 1 momentin nojalla tietoa on mahdollisuus luovuttaa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi toiminnan suuntaamiseksi. Sääntely ei velvoita luovuttamiseen. Hallituksen esityksessä asetettavat rajoitukset sallivat tiedon käyttämisen toiminnan suuntaamisessa, mutta kieltävät niiden käyttämisen muussa tarkoituksessa kuten tietyissä tapauksissa perusteena päätöksenteossa. Rikostorjuntaviranomaisen ylimääräisen tiedon käyttämisestä toiminnan suuntaamisessa säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:n ja pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä. Toiminnan suuntaamisella tarkoitettaisiin samaa kuin voimassa olevissa säännöksissä. Siten ehdotettu poliisilain 5 a luvun 44 a §:n 1 momentin sääntely sisältää kieltoja ja rajoituksia tiedon käyttöön esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoituksessa sekä salaisen tiedonhankinnan tai pakkokeinon osalta. Tiedustelumenetelmän käyttö ei voi tapahtua esitutkintaviranomaisen pyynnöstä eikä käytön tarkoituksena voisi olla rikosta koskevien tietojen hankkiminen esitutkintaviranomaista varten. Tiedustelumenetelmää voidaan käyttää vain tiedon hankkimiseksi jostakin poliisilain 5 a luvun 3 §:ssä ja tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) 3 §:ssä tarkoitetusta kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, ja tiedustelumenetelmän käytön tulee muutenkin täyttää poliisilain 5 a luvussa tai tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetussa laissa menetelmän käytölle säädetyt yleiset ja erityiset edellytykset. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyden vaatimuksen ohella erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta (PeVL 40/2021 vp, kappale 15). Valiokunta on pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia. Tällainen sääntely ei ole myöskään saanut johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks PeVL 37/2024 vp, s. 5, PeVL 40/2021 vp, kappale 15., PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5—6). Ehdotetun lainsäädännön mukainen tietojen luovutusmahdollisuuden laajentaminen ei muodostu tietojen (rekisterin) pääasialliseksi käyttötavaksi. Edelleen ehdotetussa poliisilain 5 a luvun 44 c §:n 2 momentissa säädettäisiin tuomioistuimen päätösvallasta 44 §:n tai 44 a §:n 2 momentin perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä tuomioistuimessa. Ehdotetun sääntelyn ei siten katsota olevan ongelmallinen perustuslain 21 §:n kannalta. Tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamismahdollisuudesta säättämisen osin nykyistä laajemmin on katsottava olevan yhteensopivaa tiedon alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Tiedustelun yhteydessä saaduilla tiedoilla voidaan tukea kansallista turvallisuutta uhkaavien rikosten torjuntaa. Sääntely on oikeasuhtainen esityksen tavoitteiden ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan vaateen kanssa.

Esityksessä ei ehdoteta lisätoimivaltuuksia tiedusteluviranomaisille eikä tiedustelumenetelmää saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 35/2018 vp— HE 202/2017 vp siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi käsitellään kansainvälistä yhteistyötä koskevaa 57 §:ää ja myös sen 4 momenttia (PeVL 35/2018 vp s. 24–25). Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta sääntelyä täsmennettiin siten, että pykälän 5 momenttiin otettiin viittaus siihen, että tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa on noudatettava Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia, ja kieltämällä nimenomaisesti kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoaloukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti. Ehdotettu poliisilain 5 a luvun 57 §:n 4 momentin muuttaminen ei vaikuta perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyyn.

Henkilötietojen käsittelyyn rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi sekä yleiseen turvallisuuteen kohdistuvilta uhkilta suojelemiseksi ja tällaisten uhkien ehkäisemiseksi sovelletaan lähtökohtaisesti henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018) (rikosasioiden tietosuojalaki) lukuun ottamatta sen 10 §:n 2 momenttia, 54 §:ää ja 7 lukua. Poliisin henkilötietojen käsittelystä annetun lain (616/2019, *poliisin henkilötietolaki*) 7 luvussa säädetään suojelupoliisin henkilötietojen käsittelystä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan täsmennettäväksi poliisin henkilötietolain 51 §:n 1 momenttia niin, että suojelupoliisi saisi luovuttaa salassapitosäännösten estämättä henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle ja kansainväliselle järjestölle, jos luovuttaminen on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi. Keskeinen muutos on tiedon luovuttaminen Pohjois-Atlantin liitolle. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa, joka koski poliisin henkilötietolain hallituksen esitystä otettiin kantaa suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyyn ja muun ohella tietojen luovutusta koskeviin säännöksiin, (PeVL 51/2018 vp— HE 242/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Valiokunta on pitänyt mahdollisena tehdä siitä vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia. Tällainen sääntely ei myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 51/2018 vp s. 13, PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4; PeVL 14/2017 vp, s. 5–6).

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todettiin poliisin henkilötietolain 51 §:n osalta, että ”pykälän 4 momentin mukaan päätettäessä tietojen luovuttamisesta on lisäksi otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion ihmisoikeustilanne, luovutuksen merkitys Suomen kansainvälisille suhteille sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja muut velvoitteet. Lisäksi on otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille. Säännöksen perustelujen (s. 110) mukaan suojelupoliisin olisi kunnioitettava kaikessa toiminnassaan perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista. Näin suojelupoliisin olisi toimittava henkilötietoja käsitellessään ja niitä luovuttaessaan ulkomaille. Lisäksi harkinnassa olisi mahdollisuuksien mukaan huomioitava henkilötietoja vastaanottavan tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille.” Perustuslakivaliokunta piti säännöstä perusteltuna (PeVL 51/2018 vp s. 14–15). Lisäksi perustuslakivaliokunnan lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että tulisi säätää rajaus, joka voitiin valiokunnan mielestä toteuttaa esimerkiksi säännökseen otettavalla viittauksella siihen, että tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa on noudatettava Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia, ja kieltämällä nimenomaisesti kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti (PeVL 35/2018 vp, s. 25–26, PeVL 36/2018 vp, s. 28) (PeVL 51/2018 vp s. 15). Lausunnon johdosta 51 §:ää täydennettiin säätämällä uusi 5 momentti, jonka mukaan kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto on kielletty, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti. Nyt ehdotettu 51 §:n tarkistaminen ei muuta oikeustilaa.

Ehdotetulla sääntelyllä suojataan toisia perusoikeuksia, ja sääntelyyn on painava yhteiskunnallinen intressi. Ehdotetulle sääntelylle voidaan siten katsoa olevan perusoikeuksien muodostaman kokonaisuuden kannalta hyväksyttävät ja yhteiskunnallisesti painavat perusteet. Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Koska esityksessä on osin kyse uudesta sääntelystä tietojen luovutuksen suhteen, hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

poliisilain 5 a luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 a luvun 39 §:n 3 momentti, 44 §, 45 §:n 2 momentti, 55 §:n 4 momentti, 57 §:n 4 momentti ja 61 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 581/2019, sekä

lisätään 5 a lukuun uusi 44 a - 44 c § seuraavasti:

5 a luku

Siviilitiedustelu

39 §

Tiedustelumenetelmän käytöstä päättäminen eräissä tilanteissa

Tämän luvun 44, 44 a, 44 b, ja 47 §:n säännöksiä ei sovelleta 1 momentissa tarkoitetussa siviilitiedustelussa ja tiedustelumenetelmän käytössä. Mitä 4 §:n 4 momentissa säädetään, voidaan yksittäistapauksessa jättää soveltamatta 1 momentissa tarkoitetussa siviilitiedustelussa ja tiedustelumenetelmän käytössä, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

44 §

Rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan

Suojelupoliisin on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Suojelupoliisi saa luovuttaa tällaista rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle. Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:ssä.

Suojelupoliisin on viipymättä ilmoitettava rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tiedustelumenetelmän avulla saadusta tiedosta ilmenee, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä. Suojelupoliisi saa luovuttaa tällaista rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle, joita ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli tai Puolustusvoimat.

Suojelupoliisi saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle, jos tiedon luovutuksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain 2 luvun 1 §:ssä.

Suojelupoliisi saa ilmoittaa hankkeilla olevasta rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Toimivaltaisista viranomaisista ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat.

Suojelupoliisi saa 1–4 momentissa säädetyn estämättä aina ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 tai 34 a luvussa säädetystä rikoksesta sekä luovuttaa tietoa sellaisesta rikoksesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille.

44 a §

Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa

Suojelupoliisi saa ilmoittaa 44 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua rikoksesta ja luovuttaa sellaista rikosta koskevaa tietoa mainituissa momenteissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi luovutuksensaajan toiminnan suuntaamiseksi. Tällöin tietoa ei saa käyttää esitutkintalain 3 luvun 3 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa eikä salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasiassa.

Tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa saa aina luovuttaa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

44 b §

Ilmoituksen siirtämisestä päättäminen

Edellä 44 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta saadaan suojelupoliisin päällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi tai hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Kun harkitaan 44 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä tai mainitun pykälän 3–5 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä taikka tiedon luovuttamista, arvioinnissa on otettava huomioon kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon myös silloin, kun harkitaan tiedon luovuttamista 44 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista rikoksista.

44 c §

Rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittaminen ja käyttö tuomioistuimessa

Jos esitutkintaviranomainen käynnistää esitutkinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka toimivaltainen viranomainen käynnistää rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen 44 §:ssä tai 44 a §:n 2 momentissa tarkoitettua tiedon luovutuksen perusteella, on sen ennen esitutkinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämistä ilmoitettava siitä suojelupoliisille.

Tuomioistuin päättää pääasian käsittelyn yhteydessä 44 §:n tai 44 a §:n 2 momentissa perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

45 §

Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen

Tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos se on tarpeen 44, 44 a tai 44 b §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.

55 §

Yhteistyö muiden viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa

Rikosta koskevien tietojen luovuttamisesta rikostorjuntaan säädetään 44 ja 44 b §:ssä.

57 §

Kansainvälinen yhteistyö

Suojelupoliisi voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä edellä tarkoitettua tehtävää hoitavalle Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle (Nato) ja kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol), jos luovuttaminen on tarpeen suojelupoliisin tai luovutuksensaajan tehtävän suorittamiseksi eikä tietojen luovuttaminen ole vastoin kansallista etua.

61 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Suojelupoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) siviilitiedustelun suojaamista;
 - 2) ilmaisukieltoa;
 - 3) 44 b §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä.
-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 50 ja 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 50 §:n 2 momentti ja 51 §:n 1 momentti seuraavasti:

50 §

Henkilötietojen luovuttaminen

Suojelupoliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin sekä muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle 4 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin. Tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikokseen liittyvän henkilötiedon luovuttamisessa rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44 ja 44 a §:ää.

51 §

Henkilötietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä edellä tarkoitettua tehtävää hoitavalle Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle (Nato) ja kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol), jos luovuttaminen on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) 17 §
seuraavasti:

17 §

Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa

Tietoliikennetiedustelulla saadun tiedon luovuttamiseen sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44, 44 a ja 44 b §:ää ja rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittamiseen ja käyttöön tuomioistuimessa mainitun luvun 44 c §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 79–81 § sekä
lisätään lakiin uusi 80 a § seuraavasti:

79 §

Rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan

Sotilastiedusteluviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Sotilastiedusteluviranomainen saa luovuttaa tässä momentissa tarkoitettua rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle. Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:ssä.

Sotilastiedusteluviranomaisen on viipymättä ilmoitettava rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tiedustelumenetelmän avulla saadusta tiedosta ilmenee, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä. Sotilastiedusteluviranomainen saa luovuttaa tässä momentissa tarkoitettua rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle, joita ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli tai Puolustusvoimat.

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle, jos tiedon luovutuksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain 2 luvun 1 §:ssä.

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa hankkeilla olevasta rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Toimivaltaisista viranomaisista ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat.

Sotilastiedusteluviranomainen saa 1–4 momentissa säädetyn estämättä aina ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa säädetystä rikoksesta sekä luovuttaa tietoa sellaisesta rikoksesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille.

80 §

Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa tietoa 79 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua rikoksesta mainituissa momenteissa tarkoitetuille toimivaltaisille viranomaisille maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi luovutuksensaajan toiminnan suuntaamiseksi. Tällöin tietoa ei saa käyttää esitutkintalain 3 luvun 3 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa eikä salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasiassa.

Tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa saa aina luovuttaa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

80 a §

Tietojen luovuttamisesta ja ilmoituksen siirtämisestä päättäminen

Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää tässä luvussa tarkoitetun ilmoituksen tekemisestä ja tiedon luovuttamisesta.

Edellä 79 §:ssä 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta saadaan pääesikunnan tiedustelupäällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen kannalta tai kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Kun harkitaan 79 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä taikka 79 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä tai tiedon luovuttamista, arvioinnissa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon myös silloin, kun harkitaan tiedon luovuttamista 79 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetuista rikoksista.

81 §

Rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittaminen ja käyttö tuomioistuimessa

Jos esitutkintaviranomainen käynnistää esitutkinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka toimivaltainen viranomainen käynnistää rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen 79 §:ssä tarkoitettun tiedon luovutuksen perusteella, on sen ennen esitutkinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämistä ilmoitettava siitä sotilastiedusteluviranomaiselle.

Edellä 79 §:n perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 16.4.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Sisäministeri Mari Rantanen

1.

Laki

poliisilain 5 a luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 a luvun 39 §:n 3 momentti, 44 §, 45 §:n 2 momentti, 55 §:n 4 momentti, 57 §:n 4 momentti ja 61 §:n 2 momentti sellaisina kuin ne ovat laissa 581/2019, sekä

lisätään 5 a lukuun uusi 44 a - 44 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 a luku

5 a luku

Siviilitiedustelu

Siviilitiedustelu

39 §

39 §

*Tiedustelumenetelmän käytöstä päättäminen
eräissä tilanteissa*

*Tiedustelumenetelmän käytöstä päättäminen
eräissä tilanteissa*

Muulla kuin Suomessa toteutettavasta siviilitiedustelusta ja tiedustelumenetelmän käytöstä päättää suojelupoliisin päällikkö.

Tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan esityksen, suunnitelman, vaatimuksen ja päätöksen sisältöön sovelletaan, mitä esityksestä, suunnitelmasta, vaatimuksesta ja päätöksestä tässä luvussa säädetään.

Tämän luvun 44 ja 47 §:n säännöksiä ei sovelleta 1 momentissa tarkoitetussa siviilitiedustelussa ja tiedustelumenetelmien käytössä. Tämän luvun 4 §:n 4 momentin säännös voidaan yksittäistapauksessa jättää soveltamatta 1 momentissa tarkoitettuun siviilitiedusteluun ja tiedustelumenetelmän käyttöön, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Suojelupoliisin virkamiehen osallistuminen tässä pykälässä tarkoitettuun ulkomailla tapahtuvaan siviilitiedusteluun edellyttää asianomaisen virkamiehen suostumusta.

44 §

Tämän luvun 44, 44 a, 44 b, ja 47 §:n säännöksiä ei sovelleta 1 momentissa tarkoitetussa siviilitiedustelussa ja tiedustelumenetelmän käytössä. Tämän luvun 4 §:n 4 momentin säännös voidaan yksittäistapauksessa jättää soveltamatta 1 momentissa tarkoitetun siviilitiedusteluun ja tiedustelumenetelmän käyttöön, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

44 §

*Siviilitiedustelussa saadun tiedon
luovuttaminen rikostorjuntaan*

Suojelupoliisin on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, *jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee*, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Ilmoitusta saadaan suojelupoliisin päällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi tai hengen tai terveyden suojaamiseksi. Suojelupoliisi saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta *keskusrikospoliisille*, *jos ilmoituksella* voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Suojelupoliisin on viipymättä ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle, *jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee*, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä. *Tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saa luovuttaa* toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Kun harkitaan 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä tai 1 tai 2 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta, tai sellaisen rikoksen estämisestä, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, arvioinnissa on otettava huomioon kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta.

Tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saa aina luovuttaa syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

**Rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon
luovuttaminen rikostorjuntaan**

Suojelupoliisin on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, *jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee*, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. Suojelupoliisi saa luovuttaa tällaista rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle. *Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:ssä.*

(3 momentti)

Suojelupoliisin on viipymättä ilmoitettava rikoksen estämiseksi toimivaltaiselle viranomaiselle, *jos tiedustelumenetelmän avulla saadusta tiedosta ilmenee*, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä. *Suojelupoliisi saa luovuttaa tällaista rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle, joita ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli tai Puolustusvoimat.*

(4 momentti)

Suojelupoliisi saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai muulle toimivaltaiselle esitutkintaviranomaiselle, jos tiedon luovutuksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. *Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain 2 luvun 1 §:ssä.*

(uusi)

Jos esitutkintaviranomainen käynnistää esitutkinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka toimivaltainen viranomainen käynnistää rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen tässä pykälässä tarkoitetun ilmoituksen perusteella, on esitutkintaviranomaisen tai toimivaltaisen viranomaisen ennen esitutkinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämistä ilmoitettava siitä suojelupoliisille.

Tämän pykälän perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

Suojelupoliisi saa ilmoittaa hankkeilla olevasta rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Toimivaltaisia viranomaisia ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat.

Suojelupoliisi saa 1–4 momentin estämättä aina ilmoittaa tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa säädetystä rikoksesta sekä luovuttaa tietoa sellaisesta rikoksesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle.

44 a §

(uusi)

Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa

Suojelupoliisi saa ilmoittaa 44 §:n 3–5 momentissa tarkoitetusta rikoksesta ja luovuttaa sellaista rikosta koskevaa tietoa kyseisissä momenteissa tarkoitetulle viranomaiselle myös kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi ja muuksi luovutuksensaajan toiminnan suuntaamiseksi. Tällöin tietoa ei saa käyttää esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoituksessa, salaista

(44 §:n 4 mom.)

tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasianssa.

Tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa saa aina luovuttaa syyttömyyttä tukeväksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

(44 §:n 1 mom.)

44 b §

Ilmoituksen siirtämisestä päättäminen

(44 §:n 3 mom.)

Edellä 44 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta saadaan suojelupoliisin päällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi tai hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Kun harkitaan 44 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä tai 44 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä taikka tiedon luovuttamista, arvioinnissa on otettava huomioon kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon myös silloin, kun harkitaan tiedon luovuttamista 44 §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuista rikoksista.

44 c §

Rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittaminen ja käyttö tuomioistuimessa

(siirretty 44 §:n 5 ja 6 mom.)

Jos esitutkintaviranomainen käynnistää esitutkinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka toimivaltainen viranomainen käynnistää rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen 44 §:ssä tai 44 a §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon luovutuksen perusteella, on sen ennen esitutkinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen

käynnistämistä ilmoitettava siitä
suojelupoliisille.

Tuomioistuin päättää pääasian käsittelyn yhteydessä 44 §:n tai 44 a §:n 2 momentissa perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

45 §

45 §

*Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen**Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen*

Tiedustelumenetelmällä saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos se on tarpeen 44 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.

Edellä 8 §:ssä tarkoitetut tukiasematiedot on hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei niitä tarvita kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi

—————
Tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos se on tarpeen 44, 44 a tai 44 b §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa.
—————

55 §

55 §

*Yhteistyö muiden viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa**Yhteistyö muiden viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen kanssa*

Suojelupoliisin on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa siviilitiedustelun tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi.

Suojelupoliisi voi siviilitiedustelutehtävänsä toteuttamiseksi luovuttaa muille viranomaisille salassapitosäännösten estämättä muita kuin henkilötietoja koskevia tietoja, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Suojelupoliisi voi siviilitiedustelutehtävänsä toteuttamiseksi luovuttaa yrityksille ja muille yhteisöille salassapitosäännösten estämättä muita kuin henkilötietoja koskevia tietoja, jos tietojen

luovuttaminen on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Tietojen luovuttamisesta rikostorjuntaan säädetään 44 §:ssä.

Henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

Suojelupoliisin ja muiden viranomaisten välisen yhteistyön järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Sisäministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suojelupoliisin ja muun sisäasiainhallinnon välisen yhteistyön järjestämisestä.

57 §

Kansainvälinen yhteistyö

Suojelupoliisi voi tehdä yhteistyötä sekä hankkia tietoja yhdessä ulkomaisten turvallisuus- ja tiedustelupalvelujen kanssa kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

Jos yhteinen tiedonhankinta toteutetaan yhteistyössä sen valtion kanssa, jonka alueella tiedustelumenetelmiä on tarkoitus käyttää, suojelupoliisin poliisimiehen on noudatettava niitä tiedustelumenetelmien käytön rajoituksia ja ehtoja, jotka kyseinen valtion asettaa.

Suojelupoliisin päällikkö päättää kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta ja siihen liittyvästä tiedustelumenetelmien käytöstä. Vieraan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on suojelupoliisin päällikön päätöksellä oikeus Suomen alueella kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi toimia yhteistyössä suojelupoliisin kanssa ja suojelupoliisin poliisimiehen ohjauksessa ja valvonnassa käyttää niitä tiedustelumenetelmiä, joiden käytöstä päättämisestä säädetään 9, 10, 18, 20 ja 24 §:ssä. Ulkomainen virkamies on velvollinen noudattamaan suojelupoliisin hänelle antamia määräyksiä, rajoituksia ja ohjeita. Rikoslain 16 luvun 20 §:n 4 momentissa, 21 luvun 18 §:ssä ja 40 luvun 12 §:n 4 momentissa säädetään mainittujen lukujen säännösten soveltamisesta tiedustelumenetelmää Suomen alueella käyttävän tai Suomen alueella

—————
Rikosta koskevien tietojen luovuttamisesta rikostorjuntaan säädetään 44 ja 44 b §:ssä.
—————

57 §

Kansainvälinen yhteistyö

toimivan ulkomaisen virkamiehen tekemään tai häneen kohdistuneeseen rikokseen.

Suojelupoliisi voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin henkilötietoja kansainvälisessä yhteistyössä, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi, eikä tietojen luovuttaminen ole vastoin kansallista etua.

—————
 Suojelupoliisi voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä edellä tarkoitettua tehtävää hoitavalle Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle (Nato) ja kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol), jos luovuttaminen on tarpeen suojelupoliisiin tai luovutuksensaajan tehtävän suorittamiseksi eikä tietojen luovuttaminen ole vastoin kansallista etua.
 —————

Tietojen luovuttamisessa ja vastaanottamisessa on noudatettava Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia. Kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto on kielletty, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltaisen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti.

Henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa.

61 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Suojelupoliisiin on annettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle tieto tämän luvun nojalla annetusta tiedustelumenetelmää koskevasta luvasta tai päätöksestä mahdollisimman pian luvan antamisen tai päätöksen tekemisen jälkeen. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle on annettava myös tieto tuomioistuimelle tehdystä tiedustelumenetelmää koskevasta vaatimuksesta.

61 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Voimassa oleva laki

Suojelupoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) siviilitiedustelun suojaamista;
- 2) ilmaisukieltoa;
- 3) 44 §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä.

Tässä pykälässä tarkoitettujen ilmoitusten tekemisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavooin ja tietoturvasuojajärjestelyin.

Ehdotus

Suojelupoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) siviilitiedustelun suojaamista;
 - 2) ilmaisukieltoa;
 - 3) 44 b §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä.
- — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 50 ja 51 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 50 §:n 2 momentti ja 51 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

50 §

50 §

Henkilötietojen luovuttaminen

Henkilötietojen luovuttaminen

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja tehtäviensä suorittamiseksi muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle.

Suojelupoliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin sekä muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle 4 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin. Tiedustelumenetelmän avulla saadun tiedon luovuttamisessa rikostorjuntaan sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44 §:ää.

Suojelupoliisi saa tallettaa 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja poliisin henkilörekistereihin 17 §:n mukaisesti.

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä yksittäistapauksessa luovuttaa henkilötietoja yksityiselle yhteisölle tai henkilölle, jos siihen on painava syy ja se on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi.

51 §

Henkilötietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden

Suojelupoliisi saa lisäksi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja muille poliisiyksiköille 13 §:ssä tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin sekä muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle 4 luvussa tarkoitettuihin käsittelytarkoituksiin. *Tiedustelumenetelmän käytön avulla saadun rikokseen liittyvän henkilötiedon* luovuttamisessa rikostorjuntaan säädetään poliisilain 5 a luvun 44 ja 44 a §:ssä.

51 §

Henkilötietojen luovuttaminen kansainvälisessä yhteistyössä

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa henkilötietoja ulkomaan turvallisuus- ja tiedustelupalvelulle sekä ulkomaan viranomaiselle, jonka tehtäviin kuuluu kansallisen turvallisuuden

suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol) ja Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastolle (Europol), jos luovuttaminen on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi.

Suojelupoliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja mainitussa momentissa tarkoitetuille tahoille myös, jos tiedot ovat välttämättömiä kyseisten ulkomaisten viranomaisten tehtävien suorittamiseksi.

Suojelupoliisi voi luovuttaa henkilötietoja kansainvälisiin tietojärjestelmiin 26–29 §:n mukaisesti.

Päätettäessä tietojen luovuttamisesta on lisäksi otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion ihmisoikeustilanne, luovutuksen merkitys Suomen kansainvälisille suhteille sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja muut velvoitteet. Lisäksi on otettava huomioon henkilötietoja vastaanottavan valtion tietosuojan taso ja luovutuksen merkitys rekisteröidyn oikeuksille.

Kansainvälinen yhteistyö ja tietojen vaihto on kielletty, jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotakin henkilöä tämän yhteistyön tai tietojen luovuttamisen vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu, vaino, mielivaltainen vapaudenriisto tai epäoikeudenmukainen oikeudenkäynti.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja ei saa luovuttaa laajamittaisesti.

Luovutettaviin henkilötietoihin on tarpeen mukaan liitettävä ehtoja tietojen käyttötarkoituksesta ja jatkoluovuttamisesta.

suojaaminen, oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen sekä edellä tarkoitettua tehtävää hoitavalle Euroopan unionin virastolle ja toimielimelle sekä Pohjois-Atlantin liitolle (Nato) ja kansainväliselle rikospoliisijärjestölle (Interpol), jos luovuttaminen on välttämätöntä suojelupoliisin tehtävän suorittamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) 17 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

17 §

Tiedon luovuttaminen rikostorjuntaan

Tietoliikennetiedustelulla saadun tiedon rikostorjuntaan luovuttamiseen sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44 §:ää.

Ehdotus

17 §

*Tiedon luovuttaminen **eräissä tapauksissa***

Tietoliikennetiedustelulla saadun tiedon luovuttamiseen sovelletaan poliisilain 5 a luvun 44, 44 a ja 44 b §:ää ja rikosta koskevan tiedon käytöstä ilmoittamiseen ja käyttöön tuomioistuimessa mainitun luvun 44 c §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 79, 80 ja 81 §, sekä
lisätään lakiin uusi 80 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

79 §

Rikosepäilystä ilmoittaminen

Sotilastiedusteluviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. *Ilmoitusta saadaan pääesikunnan tiedustelupäällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen kannalta tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.*

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta keskusrikospoliisille, jos ilmoituksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

(80 § 1 mom.)

(79 § 2 mom.)

Ehdotus

79 §

Rikosepäilystä ilmoittaminen ja rikostiedon luovuttaminen rikostorjuntaan

Sotilastiedusteluviranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava keskusrikospoliisille, jos tiedustelumenetelmän käytön avulla saadusta tiedosta ilmenee, että voidaan olettaa tehdyksi sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta. *Sotilastiedusteluviranomainen saa luovuttaa tässä momentissa tarkoitettua rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle. Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:ssä.*

(Siirretty 79 § 3 mom.)

Sotilastiedusteluviranomaisen on viipymättä ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tiedustelumenetelmän avulla saadusta tiedosta ilmenee, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä. Sotilastiedusteluviranomainen saa luovuttaa rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle, joita ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli tai Puolustusvoimat.

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa tehdystä rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa keskusrikospoliisille tai

Kun harkitaan 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä tai 2 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä, arvioinnissa on otettava huomioon sen merkitys maanpuolustuksen kannalta ja kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta.

Tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saa aina ilmaista syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Tämän pykälän perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää tässä pykälässä tarkoitetun ilmoituksen tekemisestä.

Ilmoituksen tekemistä koskevasta menettelystä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

(80 §:n 2 mom.)

muulle toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tiedon luovutuksella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta. *Viranomaisista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain 2 luvun 1 §:ssä.*

(Siirretty uusi 80 a § 2 mom.)

(Siirretty 80 § 2 mom.)

(Siirretty 81 § 2 mom.)

(Siirretty uusi 80 a § 1 mom.)

(Kumotaan)

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa hankkeilla olevasta rikoksesta ja luovuttaa rikosta koskevaa tietoa toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. *Toimivaltaisia viranomaisia ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat.*

Sotilastiedusteluviranomainen saa 1–4 momentin estämättä aina ilmoittaa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

tiedustelumenetelmän käytön avulla havaitusta jo tehdystä tai vielä estettävissä olevasta rikoslain 12, 13 ja 34 a luvussa säädetystä rikoksesta sekä luovuttaa tietoa sellaisesta rikoksesta 1 ja 2 momentissa tarkoitetulle toimivaltaiselle viranomaiselle.

80 §

80 §

Ilmoittaminen ja tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa

Tiedon luovuttaminen eräissä tapauksissa

Sotilastiedusteluviranomaisen on viipymättä ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle, jos tiedustelumenetelmän käytön aikana ilmenee, että hankkeilla on sellainen rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä.

(Siirretty 79 § 2 mom.)

Tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saa luovuttaa toimivaltaiselle viranomaiselle sellaisen rikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

(Siirretty 79 §:n 3 mom.)

Kun harkitaan 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä, arvioinnissa on otettava huomioon sen merkitys maanpuolustuksen kannalta ja kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta.

(Siirretty uusi 80 a § 2 mom.)

Tiedustelumenetelmän käytöllä saatua tietoa saa aina ilmaista syyttömyyttä tukeväksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

(Siirretty 80 § 2 mom.)

Tämän pykälän perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

(Siirretty 81 § 2 mom.)

Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää tässä pykälässä tarkoitetun ilmoituksen tekemisestä ja tiedon luovuttamisesta.

(Siirretty uusi 80 a § 1 mom.)

(kumotaan)

Ilmoituksen tekemistä koskevasta menettelystä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

(uusi)

(79 §:n 4 mom. 80 §:n 4 mom.)

Sotilastiedusteluviranomainen saa ilmoittaa tietoa 79 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua rikoksesta momenteissa tarkoitettulle toimivaltaisille viranomaisille maanpuolustuksen tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi. Tällöin tietoa ei saa käyttää esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoituksessa, salaista tiedonhankintakeinoja, salaista pakkokeinoja tai muuta pakkokeinoja koskevan vaatimuksen tai päätöksen perusteena eikä näyttönä rikosasiassa.

Tiedustelumenetelmän käytön avulla saatua tietoa saa aina luovuttaa syyttömyyttä tukeväksi selvitykseksi sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

80 a §

Tietojen luovuttamisesta ja ilmoituksen siirtämisestä päättäminen

Pääesikunnan tiedustelupäällikkö päättää tässä luvussa tarkoitettun ilmoituksen tekemisestä ja tiedon luovuttamisesta.

(79 §:n 6 mom. ja 80 §:n 6 mom.)

(79 §:n 1 mom. sekä 79 §:n 3 mom. ja 80 §:n 3 mom.)

Edellä 79 §:ssä 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta saadaan pääesikunnan tiedustelupäällikön päätöksellä siirtää enintään vuodeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen kannalta tai kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Kun harkitaan 79 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoituksen siirtämistä taikka 79 §:n 3–5 momentissa tarkoitettua ilmoituksen tekemistä tai tiedon luovuttamista, arvioinnissa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamisen lisäksi rikoksen selvittämisen tai sen estämisen merkitys yleisen ja yksityisen edun kannalta. Edellä mainitut seikat on otettava huomioon myös silloin, kun harkitaan tiedon luovuttamista 79 §:n 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuista rikoksista.

*Ilmoitus esitutinnan tai rikostorjunnan
aloittamisesta*

Jos tässä luvussa tarkoitetun ilmoituksen tai tiedon luovuttamisen perusteella esitutkintaviranomainen käynnistää esitutinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka rikostorjuntaviranomainen käynnistää rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen, on esitutkintaviranomaisen tai rikostorjuntaviranomaisen ennen esitutinnan käynnistämistä, esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen ryhtymistä tai rikostorjuntatoimenpiteen käynnistämistä ilmoitettava siitä sotilastiedusteluviranomaiselle.

(79 §:n 5 mom. ja 80 §:n 5 mom.)

***Rikosta koskevan tiedon käytöstä
ilmoittaminen ja käyttö tuomioistuimessa***

Jos esitutkintaviranomainen käynnistää esitutinnan tai ryhtyy esitutkintatoimenpiteen käyttämiseen taikka toimivaltainen viranomainen käynnistää ryhtyy rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen 79 §:ssä tarkoitetun tiedon luovutuksen perusteella, on sen ennen esitutinnan käynnistämistä tai esitutkintatoimenpiteen käyttämistä taikka rikoksen estämiseen tähtäävän toimenpiteen käynnistämistä ilmoitettava siitä sotilastiedusteluviranomaiselle.

Edellä 79 §:n perusteella luovutettavan tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20